

Requerit per part del Consell d'Iniciatives Locals pel medi ambient a les comarques de Girona (Cilma) amb la finalitat de que emeti Informe jurídic en relació a determinats aspectes de la legislació vigent que puguin justificar el soterrament de les línies elèctriques, passo a emetre'l en base als següents

E X T R E M S

I.- OBJECTE DE L'INFORME.

L'objecte del present Informe és procurar facilitar al Cilma arguments jurídics, que existeixin al conjunt del nostre ordenament jurídic, i en particular a la legislació, normativa i jurisprudència dels Tribunals, per justificar el soterrament de línies elèctriques.

Més concretament, s'ha requerit al Lletrat informant que indagui en el conjunt de l'ordenament jurídic per cercar arguments que permetin tenir en compte, a l'hora de prendre decisions en els processos de tramitació i autorització de línies elèctriques, els costos indirectes i els majors impactes dels traçats aeris així com els beneficis indirectes i els menors impactes del soterrament de les línies.

I en particular, es demanen aquests arguments jurídics en relació a la defensa dels criteris establerts a l'Informe de viabilitat tècnico-econòmica del soterrament de la línia d'alta tensió en el corredor d'infraestructures de Girona, elaborat per la Universitat de Girona i la Consultoria d'estudis ambientals Fractàlia.

II.- APARTATS DE L'INFORME.

El present Informe s'articula en els següents apartats:

I.- Objecte de l'Informe. (Pàg. 1).

II.- Apartats de l'Informe. (Pàgs. 2 a 3).

III.- Antecedents consultats. Contingut de l'Informe de viabilitat tècnica – econòmica del soterrament de la LAT elaborat per Fractàlia i la Universitat de Girona. (Pàgs. 3 a 8).

IV.- Sobre l'avaluació d'impacte ambiental dels Projectes. La viabilitat d'aquest procediment per exigir l'anàlisi de l'alternativa del soterrament i la consideració dels efectes i dels costos indirectes provocats pels traçats aeris. (Pàgs. 8 a 17).

V.- El Departament de Medi Ambient i l'òrgan ambiental competent pot exigir l'anàlisi de l'alternativa de soterrament i dels diferents efectes, costos i impactes directes i indirectes en el procés d'avaluació ambiental de línies elèctriques. (Pàgs. 17 a 19).

VI.- Arguments legals i jurídics per exigir la indemnització per la pèrdua de valor i el demèrit de la finca respecte dels terrenys afectats pel traçat de línies aèries. (Pàgs. 20 a 24).

VII.- Sobre el reconeixement per part dels Tribunals de Justícia del deure d'indemnitzar el demèrit o pèrdua de valor de les finques per l'impacte visual de les línies elèctriques. (Pàgs. 24 a 35).

VIII.- El reconeixement legal del valor multifuncional del bosc i les seves externalitats positives i l'obligació de conservar-les. Impacte de la legislació forestal. (Pàgs. 35 a 39).

IX.- El manament derivat de la Llei catalana d'espais naturals de minimitzar l'impacte paisatgístic. (Pàgs. 39 a 42).

X.- El principi de prevenció i cautela com a principi bàsic en matèria de Medi Ambient. (Pàgs. 42 a 45).

XI.- El Tribunal Suprem i el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya s'han pronunciat sobre el deure de les Administracions d'actuar d'acord amb els principis d'acció preventiva i cautela en supòsits de risc pel Medi Ambient o la salut. (Pàgs. 45 a 48).

XII.- Sobre els camps electromagnètics i els possibles efectes sobre la salut. Alguns pronunciaments jurisdiccionals possibiliten analitzar aquests elements. (Pàgs. 48 a 56).

XIII.- Sobre el deure de protegir els valors paisatgístics i d'avaluar l'impacte dels Projectes sobre el paisatge. (Pàgs. 56 a 59).

XIV.- Els impactes clàssics de les LAT i algunes mesures de minimització. (Pàgs. 59 a 60).

XV.- El reconeixement del “valor d'existència” per la doctrina científica. (Pàgs. 60 a 62).

XVI.- Sobre les limitacions per la constitució de servituds de pas a favor d'instal·lacions en alta tensió. La preferència per construir les instal·lacions sobre terrenys de domini, ús o servei públic. (Pàgs. 63 a 65).

XVII.- La previsió específica de la possibilitat de soterraments de la MAT al Pla d'Energia de Catalunya 2006-2015. (Pàgs. 65 a 66).

XVIII.- Els importants beneficis de les empreses elèctriques. (66 a 67).

XIX.- Conclusions. (Pàgs. 67 a 73).

III.- ANTECEDENTS CONSULTATS. CONTINGUT DE L'INFORME DE VIABILITAT TÈCNICO-ECONÒMICA DEL SOTERRAMENT DE LA LAT ELABORAT PER FRACTÀLIA I LA UNIVERSITAT DE GIRONA.

Ha estat analitzat i revisat pel Lletrat dictaminant, l'Informe de viabilitat tècnico-econòmica del soterrament de la línia d'alta tensió en el corredor d'infraestructures de Girona tram Bescanó – Santa Llogaia i ramal Riudarenes, elaborat per Fractàlia.

En particular, **s'ha revisat el Capítol 2 anomenat “Valoració econòmica”, en el que s'avaluen tres opcions del traçat de la MAT –el traçat aeri, el traçat soterrat i el traçat marí-, en funció dels costos directes (Euros / kilòmetre) i també en funció dels costos indirectes.**

En l'indicat Informe es sosté la viabilitat tècnica i econòmica de l'opció del soterrament, sempre i quan es contemplin no únicament els costos directes, -cas en el que el soterrament resulta molt més car (800.000€/kilòmetre front a 6.000.000€/Km)- sinó que s'efectuï un anàlisi més complet des del punt de vista econòmic i social, i s'incorporin entre els costos a valorar en cada alternativa també els costos anomenats indirectes o externs. I en aquest cas es citen els següents:

- **Pèrdua del benestar dels habitants de la zona** en tenir molt propera la infraestructura elèctrica.
- **Depreciació dels habitatges i dels terrenys propers a les línies aèries d'alta tensió per l'impacte visual de les torres o l'impacte acústic.**
- **Afectació negativa a determinades activitats econòmiques** basades en la qualitat del medi ambient (turisme).
- **Afectació a béns públics col·lectius**, com els paratges naturals, que en patir impactes per la instal·lació d'aquestes infraestructures, veuen malmesa la seva bellesa, extrem que provoca un cost per la qualitat de vida de la població en general.

Efectes i impactes indirectes –tots ells- que en termes comptables mai es valoren però que sens dubte existeixen i generen perjudicis reals, mai quantificats però evidents. Es tracta dels anomenats costos indirectes o externs, en relació als quals no existeixen mercats on cotitzin; costos indirectes que no venen valorant-se mai ni es tenen en compte en l'actualitat en els processos per la presa de decisions públiques en autoritzar-se les instal·lacions de línies elèctriques.

S'interessa del Lletrat informant que procuri facilitar arguments legals en relació a la possibilitat d'exigir o requerir a les Administracions que avaluïn aquests costos en efectuar la tramitació i aprovació dels Projectes.

L'Estudi de Fractàlia i la Universitat de Girona procura atribuir un valor social als diferents impactes que la infraestructura elèctrica aèria generarà sobre el territori i la societat, i analitza 3 mètodes pel seu càlcul (mètode del cost de transport, preus hedònics i valoració contingent).

Dels mateixos, el més utilitzat, tot i que controvertit, és l'anomenat "valoració contingent" atribuït a Ciriaey – Wantrup, 1952 i que parteix de la simulació d'un mercat.

De la revisió de la literatura econòmica existent sobre la matèria, l'Estudi de Fractàlia anomena els següents factors i extrems de rellevància directa pel que fa a l'avaluació del soterrament de línies elèctriques i als efectes indirectes que provoquen:

1r. Kroll i Priestley (1992) analitzen els efectes de les línies aèries d'electricitat sobre els preus dels immobles.

2n. Sims i Dent (2005) resumeixen alguns dels estudis i metodologies aplicables, i conclouen que **la presència d'una línia elèctrica a 100 metres o menys redueix el valor de la propietat (finca) entre un 6 i un 17% (11'5% per terme mig).**

3r. **Si una torre d'alta tensió es situa en una propietat la seva presència redueix en un 20'7% el seu valor en relació a una propietat similar situada a partir de 250m (Sims i Dent 2005).**

La reducció del valor de l'immoble és superior si la torre es situa al seu front (reducció del 14'4%) que si es situa a la part posterior (7'1%).

Cas d'obstruir directament la visió del paisatge, la reducció del valor encara és més gran. Es refereix que els efectes negatius disminueixen amb la distància fins arribar a desaparèixer a partir de 250 metres.

4t. **Per aquests autors –Sims i Dent-, la disminució del valor de l'immoble, en base a estudis de transaccions reals i del mercat és el referit en els apartats anteriors, malgrat que els taxadors de finques redueixen aquesta pèrdua de valor, en efectuar les seves taxacions, entre el 5 i el 10% per terme mig.**

Havent per tant, d'aplicar-se els majors valors de depreciació resultants dels estudis basats en la revisió de preus de transaccions reals.

5è. Altres Estudis, en funció de les zones afectades i les distàncies de les línies arriben a les següents conclusions:

- **1976 Boyer: 16% a 29% de reducció del valor.**
- 1981 Blinder: 2% si la torre és darrera.
- **1981 Holmstrom: 40 a 60%.**
- **1992 Delaney i Timmons: 10%**
- **1995 Hamilton i Schwann: 27'3%**
- **2002 Rosiers: 5% a 20%**

6è. L'Informe de Fractàlia refereix també l'aparició d'Estudis, en la literatura econòmica, que valoren ja els costos externs dels impactes visuals i estètics de les línies aèries d'alta tensió, en entorns urbans. En particular, l'Estudi de Navrud i altres autors de l'any 2008 estableix que els beneficis socials d'evitar els impactes negatius generats per les línies d'alta tensió superen en tres vegades els costos del soterrament de les línies. I conclouen també que si es considerés l'impacte de les línies aèries d'alta tensió sobre la natura i la salut de la població, el soterrament de les línies encara resultaria més atractiu.

7è. Aquest Estudi de Fractàlia, refereix també altres Informes i opinions tècniques que valoren i quantifiquen també, l'element de les bones vistes dels terrenys i habitatges o el "**valor del paisatge**".

Així ho fan en els següents casos:

- Rodríguez i Sirmans (1992): atorguen un increment de preu als habitatges amb vistes del 8%.
- Fleischer i Tsur (1994) valoren el paisatge agrícola de dos regions, atorguen valoracions amb increments del 10% i 18% en funció del paisatge.

8è. Existeixen també Estudis relatius al valor social dels boscos a Catalunya, no limitats a la valoració de la funció productiva o econòmica (valor de la fusta) sinó atenent a les externalitats positives que generen (funció ecològica, fixació de CO₂, regulació hídrica, conservació dels sòls, funció social i recreativa, etc.). És el cas d'un treball de Riera i Mogas (2005).

9è. S'han elaborat Estudis sobre el valor del soroll a Espanya i sobre el benefici de la reducció del nivell de decibels/any, o sobre la depreciació del valor d'alguns habitatges en relació al seu valor original degut a la contaminació acústica.

(Manual d'Azqueta 1994, Barreiro i altres 2005, Del Saz Salazar 2004).

10è. Es proposa la necessitat d'efectuar una valoració global dels Projectes en termes d'anàlisi cost – benefici que permet aplicar globalment valoracions tan positives com negatives de la MAT i la taxa de descompte que permeti valorar en el moment actual els beneficis i els costos futurs.

Hi ha treballs basats en la teoria econòmica del benestar i fonamentats en efectes intergeneracionals dels Projectes que diferencien entre efectes tangibles i intangibles, i quina conclusió final és que el valor actual net d'un Projecte s'ha d'actualitzar mitjançant dos descomptes: el financer (efectes tangibles) i l'ambiental o social (efectes intangibles).

11è. L'Estudi de Fractàlia, en efectuar la valoració econòmica dels diferents impactes dels Projectes d'infraestructures, parteix de la base de la necessitat de quantificar no tan sols els costos directes sinó també els impactes, efectes o costos indirectes que genera l'alternativa aèria, i a tal efecte, en refereix els següents:

- 1. COST D'EXPROPIACIÓ** (en funció dels preus de mercat i de les superfícies de finques afectades). Es fixa en 1'3 Milions d'Euros en els Annexes 1 i 2 de l'Estudi.
- 2. PÈRDUA DE VALOR DE LES PROPIETATS: HABITATGES I TERRENYS.**

Aquest impacte negatiu és proporcional a la distància de l'habitatge a la línia, establint-se en una mitjana del 20%.

L'Estudi el fixa de la següent forma:

- Preu mitjà del m²: 2.368'4€
- **Pèrdua de valor pels habitatges situats fins a 200m de la línia de la MAT: Del 20% al 25%.**
- **Pèrdua de valor dels habitatges entre 200 i 1Km: Del 17% al 22%.**

Cost indirecta de la LAT amb traçat aeri: entre 47.323.889€ i 60.903.094€

- **Pèrdua de valor dels terrenys: 10%**

(Valor aproximat de 20.740.000€).

- 3. VALOR D'EXISTÈNCIA.**

Es conceptua com el valor d'un actiu per ésser un recurs essencial, conferint-li un "valor intrínsec".

En l'Informe de l'expert Mario Monti, es va utilitzar aquest concepte amb la finalitat de recomanar la preservació dels Pirineus, i justificar el soterrament de la MAT al seu pas pels Pirineus.

- 4. ALTRES VALORACIONS.**

- S'al·ludeix al **valor d'herència o llegat**, com a valor assignat a un bé pel fet de que les futures generacions tinguin l'oportunitat del seu ús i gaudi.

- **Pèrdua de valor o de guanys derivats de les activitats econòmiques relacionades amb l'entorn natural de la zona (turisme rural, etc.).**
- **Cost vinculat al risc d'incendi i al risc de vulnerabilitat, sinistralitat o terrorisme** (important pel que fa als traçats aeris i mínim o inexistent pel que fa al soterrament).
- **Possible efecte sobre la salut de les persones dels traçats aeris derivats dels camps i les ones electromagnètiques.**

Fixat el contingut de l'Informe de Fractàlia sobre viabilitat tècnico-econòmic del soterrament de la MAT, passem a referir els arguments jurídics que poden utilitzar-se per la defensa de bona part dels seus plantejaments.

IV.- SOBRE L'AVALUACIÓ D'IMPACTE AMBIENTAL DELS PROJECTES. LA VIABILITAT D'AQUEST PROCEDIMENT PER EXIGIR L'ANÀLISI DE L'ALTERNATIVA DEL SOTERRAMENT I LA CONSIDERACIÓ DELS EFECTES I DELS COSTOS INDIRECTES PROVOCATS PELS TRAÇATS AERIS.

Els processos d'avaluació ambiental requereixen tenir en compte els efectes dels projectes d'obres, instal·lacions i activitats, com a mínim, respecte de:

- **la població humana.**
- la fauna.
- la flora.
- **la vegetació.**
- la gea.
- el sòl.
- l'aigua.
- **l'aire.**
- **el clima.**

- el paisatge.
- l'estructura i funció dels ecosistemes presents a l'àrea afectada.

Tanmateix, ha d'analitzar l'estimació de la incidència que el Projecte, obra o activitat té sobre els elements que componen el Patrimoni històric, les relacions socials, i les condicions de tranquil·litat i qualitat de vida també anomenades condicions “*de sosiego público*” (tals com sorolls, vibracions, olors i emissions lluminoses i les de QUALSEVOL ALTRA INCIDÈNCIA AMBIENTAL DERIVADA DE LA SEVA EXECUCIÓ (antic article 6 del Reial Decret 1131/88 de 30 de Setembre pel que s'aprovà el Reglament per l'execució del Reial Decret Legislatiu sobre avaluació d'impacte ambiental).

En particular, cal avaluar l'impacte paisatgístic, havent la Cort Internacional de Justícia (Cambra 2^a) en sentència de 16 de Setembre de 2004 dictada en relació al Projecte de corredor del Mediterrani (València – Tarragona) condemnat a Espanya per manca d'anàlisi de l'impacte del Projecte sobre el paisatge.

L'Avaluació d'impacte ambiental de Projectes, es troba actualment regulada, en el recent Reial Decret Legislatiu 1/2008 de 11 de Gener, que inclou totes les modificacions, esmenes i regulació de la matèria, i que ha armonitzat, aclarit i compendiat la regulació jurídica d'aquesta matèria.

En paraules de la pròpia Exposició de Motius de la Llei:

“LA EVALUACIÓN DE IMPACTO AMBIENTAL DE PROYECTOS CONSTITUYE EL INSTRUMENTO MÁS ADECUADO PARA LA PRESERVACIÓN DE LOS RECURSOS NATURALES Y LA DEFENSA DEL MEDIO AMBIENTE.

ESTA TÉCNICA SINGULAR, QUE INTRODUCE LA VARIABLE AMBIENTAL EN LA TOMA DE DECISIONES SOBRE LOS PROYECTOS con incidencia importante en el medio ambiente, SE HA

VENIDO MANIFESTANDO COMO LA FORMA MÁS EFICAZ PARA EVITAR LAS AGRESIONES CONTRA LA NATURALEZA, proporcionando una mayor fiabilidad y confianza a las decisiones que deban adoptarse, AL PODER ELEGIR, ENTRE LAS DIFERENTES ALTERNATIVAS POSIBLES, AQUELLA QUE MEJOR SALVAGUARDE LOS INTERESES GENERALES DESDE UNA PERSPECTIVA GLOBAL E INTEGRADA Y TENIENDO EN CUENTA TODOS LOS EFECTOS DERIVADOS DE LA ACTIVIDAD PROYECTADA.”

A CRITERI DEL LLETRAT INFORMANT, LA TÈCNICA DE L'AVALUACIÓ AMBIENTAL, CORRECTAMENT DESENVOLUPADA I EXECUTADA, ÉS L'INSTRUMENT PRINCIPAL PER EXIGIR L'ANÀLISI DE TOTS I CADASCUN DELS EFECTES DERIVATS DE L'EXECUCIÓ DELS PROJECTES, DE TOTS ELS IMPACTES, I DE LES DIVERSES ALTERNATIVES SUSCEPTIBLES D'EXECUCIÓ.

I a criteri del Lletrat informant, l'exigència d'una avaluació ambiental adequada, estricta i rigorosa dels Projectes de traçat de línies de subministrament, distribució i transport d'energia elèctrica, haurà de requerir, l'anàlisi, entre les diferents alternatives, de l'alternativa del soterrament de les línies.

I una avaluació d'impacte ambiental correcta, exhaustiva i ajustada a Dret, hauria de requerir l'anàlisi detallat i complet de tots i cadascun dels impactes i dels efectes que es generen pels traçats aeris de les línies elèctriques, i entre d'altres, els següents:

- Impactes socials.
- Impactes visuals i paisatgístics.
- Impactes faunístics i risc per l'avifauna.
- Risc d'incendi.
- Afectació a la vegetació i deforestació.

- Risc d'electrocució i perillositat de les línies.
- Efecte sobre el clima i sobre la capacitat de retenció de CO2.
- Camps electromagnètics.
- Salut pública i qualitat de vida.
- Incidències meteorològiques i afectacions al servei.
- Impactes econòmics directes.
- Impactes indirectes, entre els que pot incorporar-se l'avaluació dels elements referits per Fractàlia.

De tal manera que, pot sostenir-se que la manca d'anàlisi i avaluació d'aquests efectes i impactes, en el Projecte de traçat de la nova línia i en l'Estudi d'impacte ambiental seria un anàlisi deficient, incomplet i insuficient, raó per la qual podria impugnar-se.

CAL DESTACAR QUE EL PROPI ARTICLE 1 DEL REIAL DECRET LEGISLATIU 1/2008 DE 11 DE GENER, EN DEFINIR I DESCRIBRE L'OBJECTIU DE L'AVALUACIÓ D'IMPACTE AMBIENTAL REFEREIX, EXPRESSAMENT, L'OBLIGACIÓ D'ANALITZAR ELS EFECTES DIRECTES I INDIRECTES D'UN PROJECTE SOBRE ELS DIVERSOS FACTORS.

Així ho disposa, a la lletra:

ARTICLE 1 REIAL DECRET LEGISLATIU 1/2008: Objeto.

“3. La evaluación del impacto ambiental identificará, describirá y evaluará de forma apropiada, en función de cada caso particular y de conformidad con esta ley, LOS EFECTOS DIRECTOS E INDIRECTOS de un proyecto sobre los siguientes factores:

- a) El ser humano, la fauna y la flora.***
- b) El suelo, el agua, el aire, el clima y el paisaje.***
- c) Los bienes materiales y el patrimonio cultural.***

d) La interacción entre los factores mencionados anteriormente.”

Resulta clar, en conseqüència i a la vista de la pròpia literalitat de l'article, que cal avaluar tots els efectes, no tan sols els directes, sinó també els indirectes. I, en conseqüència, ha d'exigir-se en l'avaluació del Projecte l'anàlisi dels efectes sobre:

- Afectació a propietats i efecte devaluador a les mateixes.
- Deforestació i pèrdua de superfície forestal amb disminució de la capacitat de retenció de CO₂.
- Incidència en la seguretat de la zona i perillositat.
- Risc d'incendi.
- Camps electromagnètics i possibles efectes directes o indirectes sobre la salut.
- Pèrdua de paisatge verge.
- Afectació a l'avifauna.
- Costos econòmics directes i indirectes.

Confirma aquesta opinió, el contingut literal de l'article 7 apartat 1 del Reial Decret Legislatiu 1/2008 de 11 de Gener, que en regular l'Estudi d'impacte ambiental, disposa el següent:

ARTICLE 7.1 REIAL DECRET LEGISLATIU 1/2008: Estudio de impacto ambiental.

“1. Los proyectos que hayan de someterse a evaluación de impacto ambiental deberán incluir un estudio de impacto ambiental, cuya amplitud y nivel de detalle se determinará previamente por el órgano ambiental. Dicho estudio contendrá, al menos, los siguientes datos:

a) Descripción general del proyecto y exigencias previsibles en el tiempo, en relación con la utilización del suelo y de otros recursos naturales. Estimación de los tipos y cantidades de residuos

vertidos y emisiones de materia o energía resultantes.

b) Una exposición de las principales alternativas estudiadas y una justificación de las principales razones de la solución adoptada, teniendo en cuenta los efectos ambientales.

c) **EVALUACIÓN DE LOS EFECTOS PREVISIBLES DIRECTOS O INDIRECTOS DEL PROYECTO SOBRE LA POBLACIÓN, LA FLORA, LA FAUNA, EL SUELO, EL AIRE, EL AGUA, LOS FACTORES CLIMÁTICOS, EL PAISAJE Y LOS BIENES MATERIALES, INCLUIDO EL PATRIMONIO HISTÓRICO ARTÍSTICO Y EL ARQUEOLÓGICO. ASIMISMO, SE ATENDERÁ A LA INTERACCIÓN ENTRE TODOS ESTOS FACTORES.**

d) Medidas previstas para reducir, eliminar o compensar los efectos ambientales significativos.

e) Programa de vigilancia ambiental.

f) Resumen del estudio y conclusiones en términos fácilmente comprensibles. En su caso, informe sobre las dificultades informativas o técnicas encontradas en la elaboración del mismo.”

OBSERVI'S QUE LA LLEI PARLA DELS “EFECTES PREVISIBLES, DIRECTES I INDIRECTES”.

I OBSERVI'S QUE AQUESTS EFECTES INCLOUEN LA POBLACIÓ, EL PAISATGE, FACTORS CLIMÀTICS, I BÉNS MATERIALS.

Sens dubte, la pèrdua de valor d'immobles, la incidència en l'anomenat “valor d'existència”, o el conjunt de factors assenyalats en l'Informe de Fractàlia, podrien tenir plena cabuda en els conceptes i elements d'efectes directes o indirectes en béns materials.

De la mateixa manera que hi tenen cabuda en aquest concepte, l'anàlisi d'efectes tals como la pèrdua de superfície forestada, amb reducció de capacitat de retenció de CO2 i efectes indirectes sobre el clima, o risc d'incendis i d'electrificació, nivell de perillositat o pèrdua de seguretat, efectes sobre la salut o la qualitat de vida, etc.

En idèntic sentit caldrà valorar el risc d'incendi com a possible efecte indirecta de l'autorització del Projecte en un traçat aeri de la LAT, front al risc inexistent en el cas del soterrament. Extrem que pot posar en perill les masses forestals i els espais naturals.

Els impactes sobre l'avifauna, amb el risc de col·lisió i d'electrocució, són efectes negatius molt importants –un dels principals juntament amb l'impacte visual i paisatgístic- en el cas dels traçats aeris, i en canvi és un impacte inexistent respecte del soterrament.

La meteorologia (vent, llamps, neu) afecta de manera greu als traçats aeris provocant nombrosos incidents i interrupcions del servei, mentre això no es produeix amb el soterrament.

Les línies aèries presenten taxes d'incidències molt superior a les línies soterrades, essent superiors també els costos de manteniment.

Tanmateix, cal remarcar que la pròpia Llei estatal 54/97 de 27 de novembre de regulació del sector elèctric, en regular l'autorització d'instal·lacions de transport d'energia elèctrica, al seu article 36.2 imposa als sol·licitants de les autoritzacions, acreditar suficientment tan les condicions tècniques i de seguretat de les instal·lacions i equips, com ***“l'adequat compliment de les condicions de protecció del medi ambient”*** i les característiques de l'emplaçament de la instal·lació.

Raons, totes elles, que fan que, en opinió del Lletrat informant, pot exigir-se en el procés d'avaluació ambiental i en la presa de decisions, la consideració dels conceptes de costos indirectes assenyalats en l'informe de Fractàlia.

En qualsevol cas, cal referir que l'exigència de l'anàlisi exprés d'aquests elements en els processos d'avaluació ambiental podrà sol·licitar-se en els tràmits d'informació pública del Projecte i de l'Estudi

d'impacte ambiental i en el procés de consultes pel supòsit de que l'Estudi presentat tingués mancances i l'òrgan ambiental no haguera exigít completar la documentació. Tanmateix, s'ha d'esmentar que la petició de complement de l'avaluació ambiental haurà d'ésser degudament motivada, havent d'aportar-se els Estudis tècnics que justifiquen la necessitat de contemplar aquests aspectes i l'alternativa del soterrament. Essent l'Informe de Fractàlia un Dictamen idoni en aquest sentit.

Extrem que podria plantejar-se en casos en els que s'hagin incomplert les garanties de demanar l'alternativa del soterrament o una deficient avaluació ambiental del Projecte.

Confirma tot allò que ha quedat dit, **el contingut de la sentència del Tribunal Suprem, Sala Tercera Secció 3^a de data 11.2.2004, dictada en el recurs 204/2002 en relació a un acord del Consell de Ministres aprovant el traçat aeri d'una LAT, amb declaració d'impacte ambiental favorable. En la mateixa, al Fonament de Dret Quart s'indica que justament correspon a l'avaluació ambiental ponderar tots els efectes i drets en qüestió, incloent entre d'altres, el dret al medi ambient, el dret a la qualitat de vida i a la salut.**

La sentència acaba confirmant la correcció del traçat aeri, i no imposa el traçat soterrat, si bé això ho fa, per manca de prova del recurrent en relació als perjudicis pel dret de la salut o mediambientals del Projecte aeri.

De manera que, a contrario sensu, es confirma que cas de provar-se aquests efectes perjudicials i de qüestionar-se degudament i justificar-se els errors de l'avaluació ambiental la impugnació haguera pogut prosperar.

Interessa, als efectes del present Informe, allò establert al Fonament de Dret Quart i en el Fonament de Dret Sisè, en els que s'estableix:

“El control que ejercen los órganos judiciales Contencioso – Administrativos sobre la declaración de utilidad pública de un proyecto de transporte y distribución de energía eléctrica se extiende en concreto, de conformidad con el art. 106.1 de la Constitución, a examinar si la Administración ha ponderado adecuadamente los derechos e intereses constitucionales individuales y colectivos afectados, y en particular, el derecho a la salud, el derecho al medio ambiente, el derecho a la ordenación del territorio, el derecho al desarrollo urbanístico sostenible, el derecho a la calidad de vida, el derecho al desarrollo económico de las Colectividades locales, de modo que los inconvenientes de carácter social no sean excesivos en relación con la finalidad pública que persigue la ejecución; escrutinio que permite excluir que ha ejercido su potestad de forma arbitraria o en desviación de poder.

(...) Siguiendo la doctrina de esta Sala del Tribunal Supremo expresada en la sentencia de 14 de abril de 1998 (RC 305/1995), procede declarar que **corresponde, en todo caso, a la parte actora acreditar, en sede del recurso Contencioso – Administrativo, mediante la oportuna solicitud de la apertura del juicio a prueba y la proposición de las pruebas pertinentes que considere adecuadas al ejercicio de su derecho constitucional de defensa, que el Acuerdo del Consejo de Ministros de 12 de julio de 2002 afecta lesivamente al desarrollo urbano del municipio de Horche, **incidiendo negativamente en la conservación del espacio medioambiental** e impide la urbanización de los terrenos próximos a la futura estación del Tren de Alta Velocidad, **o produciría, dadas las características del trazado de red eléctrica, que no se construye en el subsuelo, efectos nocivos para la salud y sanidad de personas y animales, dada la extraordinaria importancia de esta alegación, por afectar a la tutela de derechos e intereses protegidos en los arts. 43, 47 y 45 de la Constitución –derecho a la salud, derecho al urbanismo sostenible, derecho al medio ambiente, derecho a la calidad de vida-; carga procesal inscrita en el onus probandi que se ha incumplido, y que promueve, consecuentemente, la declaración de que no se ha desvirtuado la presunción de legalidad del Acuerdo del Consejo de Ministros impugnado”.****

Així doncs, correspondrà al procediment d'avaluació ambiental analitzar els efectes sobre el medi ambient, salut sobre les persones, qualitat de vida, depreciació de béns, risc d'incendis, increment de perillositat, etc., essent clarament exigible l'avaluació específica de tots els elements indicats.

I podria exigir-se, tan en els tràmits de consulta, com en el tràmit d'informació pública un anàlisi específic dels efectes indirectes assenyalats per l'Informe de viabilitat econòmica i tècnica de Fractàlia.

Especialment, en aplicació dels principis de prevenció i cautela que han d'informar qualsevol resolució que afecti a instal·lacions i activitats molestes, nocives o perilloses, tal com es desenvoluparà en els següents apartats.

V.- EL DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT I L'ÒRGAN AMBIENTAL COMPETENT POT EXIGIR L'ANÀLISI DE L'ALTERNATIVA DE SOTERRAMENT I DELS DIFERENTS EFECTES, COSTOS I IMPACTES DIRECTES I INDIRECTES. EN EL PROCÉS D'AVALUACIÓ AMBIENTAL DE LÍNIES ELÈCTRIQUES.

Està fora de qualsevol dubte el fet que el **Departament de Medi Ambient, en tan que òrgan ambiental en l'avaluació dels Projectes de línies elèctriques, podria imposar i requerir a les Empreses Elèctriques contemplar, en tots els Projectes d'instal·lació de noves línies, l'alternativa de soterrament.**

I està fora de dubte també, que el propi Departament de Medi Ambient podria imposar i requerir l'anàlisi específic dels efectes directes i indirectes sobre els diversos impactes, costos i factors abans referits.

Potestat que resulta, entre d'altres, d'allò que es disposa en els següents articles:

- **Article 5 apartat b) del Reial Decret Legislatiu 1/2008 de 11 de Gener, que estableix que l'avaluació d'impacte ambiental de projectes compren les següents actuacions:**

ARTICLE 5.b) REIAL DECRET LEGISLATIU 1/2008: Evaluación de impacto ambiental de proyectos.

“1. La evaluación de impacto ambiental de proyectos comprenderá las siguientes actuaciones:

*b) **Determinación de alcance del estudio de impacto ambiental por el órgano ambiental**, previa consulta a las administraciones públicas afectadas y, en su caso, a las personas interesadas.”*

- **Article 7 apartat 1 de la norma invocada que atorga a l'òrgan ambiental la potestat de determinar prèviament i fixar “l'amplitud i nivell de detall” de l'Estudi d'impacte ambiental.**

Així es disposa:

ARTICLE 7.1 REIAL DECRET LEGISLATIU 1/2008: Estudio de impacto ambiental.

*“1. Los proyectos que hayan de someterse a evaluación de impacto ambiental **deberán incluir un estudio de impacto ambiental, cuya amplitud y nivel de detalle se determinará previamente por el órgano ambiental**. Dicho estudio contendrá, al menos, los siguientes datos:*

(...)

b) Una exposición de las principales alternativas estudiadas y una justificación de las principales razones de la solución adoptada, teniendo en cuenta los efectos ambientales.

c) Evaluación de los efectos previsibles directos o indirectos del proyecto sobre la población, la flora, la fauna, el suelo, el aire, el agua, los factores climáticos, el paisaje y los bienes materiales, incluido el patrimonio histórico artístico y el arqueológico. Asimismo, se atenderá a la interacción entre todos estos factores.

d) Medidas previstas para reducir, eliminar o compensar los efectos ambientales significativos.

e) Programa de vigilancia ambiental.

f) Resumen del estudio y conclusiones en términos fácilmente comprensibles. En su caso, informe sobre las dificultades informativas o técnicas encontradas en la elaboración del mismo.”

D'altra banda, el Departament de Medi Ambient, en tan que òrgan ambiental, pot també, en formular i emetre la DIA del Projecte, - (Declaració d'impacte ambiental)-, establir les condicions en que s'autoritza la seva execució, per tal de garantir l'adequada protecció del medi ambient i dels recursos naturals. Potestat que resulta d'allò establert a l'article 12 del Reial Decret Legislatiu de continua referència.

I entre aquestes condicions, l'òrgan ambiental podria requerir, perfectament, en determinats casos, l'autorització del Projecte, sotmès a la condició del soterrament.

Això podria establir-se entre d'altres, en els següents casos:

- Afectació de sòls de gran valor natural inclosos en Xarxa Natura 2000.
- Afectació de sòls amb gran qualitat paisatgística.
- Afectació de masses boscoses importants amb alt risc d'incendi, o de sòl amb importants valors de connectivitat.
- Afectació a zones habitades.

I en fer-ho, l'òrgan ambiental podrà avaluar aquells efectes directes i indirectes, tot tenint en compte els impactes paisatgístics, climàtic, ambiental, els efectes sobre l'atmosfera, la producció de camps electromagnètics, etc.

Cal referir que el soterrament de les línies elèctriques d'alta tensió ha estat un procés lent i progressiu que s'ha anat imposant, primer en el casc urbà de les poblacions importants, després en el sòl urbà de nuclis de població i posteriorment en el sòl urbanitzable en desenvolupament.

Essent evident que existeixen supòsits també en els que haurà de plantejar-se la conveniència del soterrament pels traçats de LAT en sòls no urbanitzables d'especial valor natural o paisatgístic.

VI.- ARGUMENTS LEGALS I JURÍDICS PER EXIGIR LA INDEMNITZACIÓ PER LA PÈRDUA DE VALOR I EL DEMÈRIT DE LA FINCA RESPECTE DELS TERRENYS AFECTATS PEL TRAÇAT DE LÍNIES AÈRIES.

A criteri del Lletrat informant resulta jurídicament possible i viable que per part dels propietaris afectats per la instal·lació de les línies aèries d'alta tensió es reclami la indemnització i compensació integral dels danys i perjudicis que es provoquen.

Indemnitzacions que no es limitaran simplement, a la compensació pels m2 de sòl ocupats pels suports de la línia i pels m2 afectats per la servitud de pas aeri i de vol de la línia sobre la finca, sinó que inclouran una reclamació de la indemnització integral dels perjudicis que es generen. **Indemnització que haurà d'incloure una compensació equivalent al demèrit o pèrdua de valor dels Masos i les finques per raó del pas de la línia elèctrica. Essent conegut que aquestes instal·lacions de línies aèries produeixen la greu depreciació dels masos afectats, principalment per l'impacte visual i paisatgístic que es provoca i també, en menor mesura, per la generació de camps electromagnètics, els efectes corona, el soroll i el risc d'incendi, i increment de perillositat entre d'altres.**

I indemnitzacions que podrien reclamar-se directament a l'empresa beneficiària de la LAT, en el procés de fixació de les afectacions i justipreu de l'expropiació o de la constitució forçosa de la servitud i també a la Generalitat de Catalunya en concepte de responsabilitat patrimonial de l'Administració per raó d'haver atorgat l'autorització administrativa i haver aprovat el Projecte d'execució de la LAT, en traçat aeri.

En principi, la via principal i ordinària o comú és exigir aquestes indemnitzacions o compensacions a l'empresa elèctrica beneficiària, en el sí de la fixació del justipreu per les afectacions generades.

Ara bé, amb caràcter excepcional la reclamació dels danys i perjudicis a l'Administració pot efectuar-se contra l'Administració en aplicació de l'institut de la responsabilitat patrimonial pel funcionament de la mateixa, consagrat als articles 139 a 144 de la Llei 30/92 de 26 de novembre de règim jurídic de les Administracions públiques i del procediment administratiu comú.

Pel que fa a l'obligació d'indemnitzar i compensar tots els danys i perjudicis que es generin pels afectats, derivats de la constitució forçosa de la servitud de pas de línia elèctrica, aquesta resulta obligada, entre d'altres, en base a l'aplicació dels següents preceptes i disposicions:

- Article 33 de la Constitució Espanyola, que disposa:

**ARTICLE 33 CONSTITUCIÓ ESPANYOLA:
Derecho a la propiedad privada y a la herencia.**

“3. Nadie podrá ser privado de sus bienes y derechos sino por causa justificada de utilidad pública o interés social, mediante la correspondiente indemnización y de conformidad con lo dispuesto por las leyes.”

- Article 156 del Reial Decret 1955/2000 d'1 de Desembre regulador de les activitats de transport i dels procediments d'autorització d'instal·lacions d'energia elèctrica, que disposa, a la lletra, el següent:

**ARTICLE 156 REIAL DECRET 1955/2000:
Determinación del justo precio y pago.**

“1. Efectuada la ocupación de la finca, se tramitará el expediente de expropiación e imposición de servidumbre en sus fases de justiprecio y pago, según la regulación establecida en la Ley de Expropiación Forzosa y sus normas de desarrollo.

2. La indemnización por el valor de los bienes y derechos a expropiar se determinará de conformidad con lo previsto en el capítulo III del Título II de la Ley de Expropiación Forzosa.

3. LA INDEMNIZACIÓN POR LA IMPOSICIÓN DE LA SERVIDUMBRE DE PASO COMPRENDERÁ LOS SIGUIENTES CONCEPTOS:

a. *El valor de la superficie de terreno ocupado por los postes, apoyos o torres de sustentación o por la anchura de la zanja, si la servidumbre es de paso subterráneo o impide el aprovechamiento normal del suelo.*

b. **EL IMPORTE DEL DEMÉRITO QUE EN EL PREDIO SIRVIENTE OCACIONEN LA SERVIDUMBRE**, ya sea ésta relativa a una línea aérea o de paso subterráneo; las limitaciones en el uso y aprovechamiento del predio como consecuencia del paso para la vigilancia conservación y reparación de la línea y las restricciones exigidas para la seguridad de las personas y las cosas.

c. *La indemnización por daños y perjuicios derivados de la ocupación temporal de terrenos para depósitos de materiales o para el desarrollo de las actividades necesarias para la instalación y explotación de la línea.”*

- **Article 1 i concordants de la Llei d'Expropiació Forçosa i demés preceptes aplicables del seu Reglament.**
- **Doctrina jurisprudencial dels Tribunals de Justícia que habilita en determinats casos per exigir com a partida a indemnitzar la compensació del demèrit per l'impacte visual produït a la finca i pel dany paisatgístic. Entre d'altres sentències del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de data 13 de Març de 2001 i sentència de 10 de Novembre de 2000.**

Diu a la lletra la darrera de les sentències citades dictada per la Sala Contenciosa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya:

“En definitiva, resulta evidente que la justa indemnización que constitucional, legal y jurisprudencialmente ha de compensar la privación forzosa, por razones de utilidad pública o interés social, de los bienes y derechos, ha de ser la real y efectivamente producida y no la teórica derivada de la literalidad de preceptos legales o reglamentarios, siendo obligada una interpretación del citado artículo de la Ley 10/1966 que incluya dentro del importe del demérito del predio sirviente ocasionado por la servidumbre de la línea aérea todas aquellas

circunstancias que efectiva y realmente, produzcan un menoscabo patrimonial individualizable, indemnizando al propietario expropiado, sin empobrecimiento ni enriquecimiento alguno con motivo de la expropiación.”

I la sentència de data 13 de Març de 2001, disposà:

“Como es evidente que la justa indemnización que constitucional, legal y jurisprudencialmente ha de compensar la privación forzosa, por razones de utilidad pública o interés social, de los bienes y derechos, ha de ser la real y efectivamente producida y no la teórica derivada de la literalidad de preceptos legales o reglamentarios, resulta obligada una interpretación del ya citado artículo 12.2.b) de la Ley 19/1966 que incluya dentro del importe del demérito del predio sirviente ocasionado por la servidumbre de la línea aérea no sólo los conceptos estrictamente mencionados en la normativa legal y reglamentaria, sino todos aquellos que, efectiva y realmente, produzcan un menoscabo patrimonial individualizable que, ex artículo 33 de la Constitución, ha de ser objeto de indemnización, esto es, aquella que deje patrimonialmente indemne al propietario expropiado, sin empobrecimiento ni enriquecimiento alguno con motivo de la expropiación. Lo contrario obligaría, de acuerdo con el artículo 5 de la Ley Orgánica del Poder Judicial, a suscitar la correspondiente cuestión de inconstitucionalidad de las normas legales que ignoraran esta conclusión, que es obligada acomodando a la Constitución la interpretación de las mismas.

Por el contrario, el presente recurso contencioso-administrativo ha de ser estimado respecto de LA INCLUSIÓN COMO CONCEPTO INDEMNIZATORIO DEL DEMÉRITO POR EL IMPACTO VISUAL PRODUCIDO EN LA FINCA, DADAS LAS ESPECIALES Y SINGULARES CARACTERÍSTICAS DE LA MISMA.”

L'article 1 de la Llei d'Expropiació Forçosa, disposa, literalment, el següent:

ARTICLE 1 LLEI EXPROPIACIÓ FORÇOSA:

“1. És objecte d'aquesta Llei l'expropiació forçosa per causa d'utilitat pública o interès social a què es refereix l'article 32 del Fur dels espanyols, EN LA QUAL S'ENTÉN COMPRESA QUALSEVOL FORMA DE PRIVACIÓ SINGULAR DE LA PROPIETAT PRIVADA O DE DRETS O INTERESSOS PATRIMONIALS LEGÍTIMS, qualsevol que siguin les persones o entitats a què pertanyin, ordenada imperativament, ja impliqui venda, permuta, cens, arrendament, ocupació temporal o mera cessació de l'exercici d'aquesta.”

I sens dubte, en la delimitació de l'article 1 de la Llei d'expropiació forçosa, pel que fa als béns afectats s'hi inclou no tan sols la privació del dret de propietat, sinó “qualsevol forma de privació singular de drets o interessos patrimonials legítims”. Essent clar que si la instal·lació d'una línia, a part d'afectar una petita superfície de finca pel vol i per l'ocupació de la mateixa derivada de la instal·lació dels suports, genera demèrit per la resta de la finca, aquest ha d'ésser també objecte d'indemnització.

És per això, que, a judici del Lletrat sotasignant, resulta viable reclamar indemnitzacions pel demèrit de les finques, reclamacions que, per tal de que prosperin, hauran de comptar amb una prova pericial solvent i sòlida, en la que es quantifiqui i justifiqui aquesta pèrdua de valor, per tal de que sigui reconeguda pels Tribunals.

I podent justificar-se també l'exigència de la consideració d'aquest demèrit entre els efectes i impactes indirectes que es generen pel Projecte, en el procediment d'avaluació ambiental.

VII.- SOBRE EL RECONeixEMENT PER PART DELS TRIBUNALS DE JUSTÍCIA DEL DEURE D'INDEMNITZAR EL DEMÈRIT O PÈRDUJA DE VALOR DE LES FINQUES PER L'IMPACTE VISUAL DE LES LÍNIES ELÈCTRIQUES.

Procedeix en aquest punt indicar que la jurisprudència dels nostres Tribunals ve admetent de manera progressiva indemnitzar la pèrdua de

valor que pateixen les finques com a conseqüència de la instal·lació d'una línia elèctrica amb traçat aeri. I comença a acceptar, entre les partides a indemnitzar en els procediments d'expropiació o de constitució forçosa de servituds de pas de la línia el concepte de "demèrit de la finca". Cal però tenir en compte, que aquests pronunciaments són del tot casuístics i que es donen únicament en funció de les especials circumstàncies del cas analitzat, i no de forma general ni automàtica.

En aquest sentit poden invocar-se entre sentències que reconeixen el deure d'indemnitzar la pèrdua de valor de finques les següents sentències:

1r. Sentència de la Secció Primera de la Sala Contenciosa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya núm. 1269/2000 de 10 de Novembre (RJCA 2001/105) en la que s'admet un increment d'un 10% en concepte de l'impacte visual que suposa una minoració del valor de la finca.

(Increment del valor del Jurat inicialment fixat en 322.177.-Ptes amb una partida de 4.678.300.-Ptes. per compensar aquest dany com a conseqüència de la instal·lació de la línia elèctrica de 400Kw Vandellós – Pierola – Rubí (terme municipal d'Alcover – Tarragona).

2n. Sentència de la Secció 1^a de la Sala Contenciosa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya núm. 290/2000 de 4 d'abril (2000/234370) en la que es reconeix una important indemnització pel demèrit de l'edificació per l'impacte visual.

En particular, la sentència núm. 290/2000 de 4 d'abril del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya reconeix una indemnització addicional de 10.290.000.-Ptes. pel demèrit derivat de l'impacte visual de la línia elèctrica, i ho justifica en els seus Fonaments de Dret Segon i Tercer, de la següent forma:

- Fonament de Dret Segon in fine:

“Como es evidente que la justa indemnización que constitucional, legal y jurisprudencialmente ha de compensar la privación forzosa, por razones de utilidad pública o interés social, de

los bienes y derechos, ha de ser la real y efectivamente producida y no la teórica derivada de la literalidad de preceptos legales o reglamentarios, RESULTA OBLIGADA UNA INTERPRETACIÓN del ya citado artículo 12.2. b) de la Ley 19/1966 QUE INCLUYA DENTRO DEL IMPORTE DEL DEMÉRITO DEL PREDIO SIRVIENTE OCASIONADO POR LA SERVIDUMBRE DE LA LÍNEA AÉREA NO SÓLO LOS CONCEPTOS ESTRICTAMENTE MENCIONADOS EN LA NORMATIVA LEGAL Y REGLAMENTARIA, SINO TODOS AQUELLOS QUE, EFECTIVA Y REALMENTE, PRODUZCAN UN MENOSCABO PATRIMONIAL INDIVIDUALIZABLE QUE, EX ARTÍCULO 33 DE LA CONSTITUCIÓN, HA DE SER OBJETO DE INDEMNIZACIÓN, ESTO ES, AQUELLA QUE DEJE PATRIMONIALMENTE INDEMNE AL PROPIETARIO EXPROPIADO, sin empobrecimiento ni enriquecimiento alguno con motivo de la expropiación. Lo contrario obligaría, de acuerdo con el artículo 5 de la Ley Orgánica del Poder Judicial, a suscitar la correspondiente cuestión de inconstitucionalidad de las normas legales que ignoraran esta conclusión, que es obligada acomodando a la Constitución la interpretación de las mismas.”

- Fonament de Dret Tercer:

“La valoración de la indemnización por la estricta servidumbre y ocupación asciende para la resolución del Jurado a un total de 506.733 pesetas, cantidad que debe prevalecer, a juicio de la Sala, sobre la propuesta por el perito procesal de 702.413 pesetas, habida cuenta de que las diferencias entre una y otra esencialmente, los porcentajes tenidos en cuenta respecto del vuelo y del demérito no quedan suficientemente justificadas en el dictamen de dicho perito procesal.

Por el contrario, el presente recurso contencioso-administrativo ha de ser estimado respecto de la inclusión como concepto indemnizatorio del demérito por el impacto visual producido en la finca, dadas las especiales y singulares características de la misma y de su destino, en el sentido expresado por el mismo dictamen pericial. En efecto, la demanda interesa una cantidad del diez por

ciento sobre el valor total de la finca (más de 321 millones de pesetas) en concepto de impacto medioambiental y otra cantidad, también del diez por ciento, sobre el valor total de la edificación (más de 184 millones de pesetas) en concepto de impacto visual. El perito procesal, en su dictamen, rechaza el primero de los conceptos, por entender que aún siendo evidente el impacto ambiental éste. no puede valorarse por no ser cuantificable exclusivamente por vía económica y debiendo en todo caso repercutirse no sólo a la propiedad sino a la sociedad en general; mientras que, por el contrario, incluye la valoración del impacto visual relativo a la edificación existente, también singular» respecto del cual la colocación de la línea eléctrica supone en parte su eliminación. La depreciación del edificio por tal concepto es, para el perito, del 10 por cien de su valor, esto es, de 10.290.000 pesetas.

La Sala comparte esta conclusión del perito procesal, una vez apreciado su dictamen conforme dispone el artículo 632 de la aún vigente Ley de Enjuiciamiento Civil, tanto respecto de la valoración de la edificación a que se refiere, que ha de prevalecer sobre la unilateral de la parte, como, en especial, respecto del concepto indemnizable.

En efecto, el instituto expropiatorio no resulta el adecuado para afrontar los problemas derivados del impacto medioambiental de los tendidos de líneas eléctricas, pues exige una clara individualización de los perjuicios económicos directamente causados al expropiado, mientras que, efectivamente, el impacto medioambiental se produce sobre la sociedad en su conjunto y no resulta por ello individualizable económicamente sobre el propietario de la concreta finca sobre la que se establece la servidumbre.

POR EL CONTRARIO, RESULTA EVIDENTE QUE EL VALOR DEL INMUEBLE DE AUTOS, UNO DE CUYOS FACTORES DETERMINANTES LO CONSTITUYE SU SITUACIÓN Y SUS VISTAS, SE VE AFECTADO POR LA INSTALACIÓN DE LA LÍNEA ELÉCTRICA, QUE DE ESTA FORMA, NO SÓLO REPERCUTE EN GENERAL SOBRE EL PAISAJE, SINO QUE REPRESENTA UNA MINUSVALÍA PATRIMONIAL CUANTIFICABLE E INDIVIDUALIZABLE. RESULTA CLARO, EN

EFFECTO, QUE EN LOS TIEMPOS ACTUALES EL VALOR O PRECIO DE UN BIEN ESTÁ INFLUIDO TAMBIÉN POR LA MAYOR O MENOR AGRESIÓN QUE AL PAISAJE Y EDIFICIOS CIRCUNDANTES OCASIONAN LOS TENDIDOS DE LÍNEAS ELÉCTRICAS O TELEFÓNICAS. *Es cierto que el desarrollo económico- cultural aún permite la existencia de tendidos en numerosas localidades y paisajes, pero no lo es menos que precisamente su soterramiento en otras localidades influye en el precio de los inmuebles de las mismas, como contraprestación del «confort» que supone no soportar tales agresiones a la estética.*

No puede negarse, en fin, que las «vistas» de que disponen los inmuebles son un factor relevante de su precio, por lo que a sensu contrario el impacto visual supone una minoración de tal precio, que, en el caso enjuiciado y teniendo presentes las especiales circunstancias concurrentes, debe quedar fijado en la cantidad dictaminada por el perito procesal.”

Resulta també d'interès destacar, de la sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 10 de Novembre de 2000, allò establert als Fonaments de Dret Segon i Tercer darrer paràgraf, on es disposa:

“SEGUNDO

El particular expropiado suplica en su demanda un justiprecio de 46.783.000 pesetas, mientras que la entidad beneficiaria de la expropiación solicita la confirmación de la valoración efectuada por el Jurado.

*A tenor de lo previsto en el artículo 12 de la Ley 10/1966, de 18 de marzo (RCL 1966, 515 y NDL 10104) , sobre Expropiación Forzosa en materia de instalaciones eléctricas, la indemnización por la imposición de la servidumbre de paso comprenderá, entre otros, el **concepto relativo al «importe del demérito que en el predio sirviente ocasione la servidumbre, incluso la de línea aérea, o, en su caso, la de paso subterráneo».***

Como destaca la STS de 8 de febrero de 1997 [RJ 1997, 894] (Sección 6ª de la Sala 3ª, recurso núm. 13663/1991), dictada en un supuesto de

imposición de servidumbre por la instalación de líneas eléctricas, **ha de estarse a la individualidad y características propias y específicas de la finca gravada, y la pérdida de expectativas urbanísticas y de edificabilidad por efecto de la constitución de una servidumbre de paso aéreo de energía eléctrica debe ser adecuadamente compensada como un evidente demérito**, pues tales circunstancias urbanísticas son una circunstancia trascendental, e incluso definitiva, para hallar el valor real de un terreno. En este sentido, y con apoyo en la doctrina jurisprudencial que cita (SSTS de 22 de marzo de 1993 [RJ 1993, 1810] , 10 de mayo de 1993 [RJ 1993, 3713] , 12 de marzo de 1994 [RJ 1994, 1798] , 26 de marzo de 1994 [RJ 1994, 1892 y 1893] , 9 de mayo de 1994 [RJ 1994, 4177] , 1 de octubre de 1994 [RJ 1994, 8306] , 4 de febrero de 1995 [RJ 1995, 1483] , 8 de noviembre de 1995 [RJ 1995, 8758] y 1 de febrero de 1997 [RJ 1997, 741]), descalifica la valoración del Jurado Provincial de Expropiación Forzosa por no atender a la individualidad y características propias de la finca gravada con la servidumbre de paso aéreo de energía eléctrica, ya que el Jurado no menciona en sus acuerdos «que aquella está situada en una zona de gran atractivo residencial, con buenas comunicaciones y servicios, muy cercana a centros culturales o deportivos y, como núcleo agrario disperso, tiene una edificabilidad de 250 m² por cada dos mil metros cuadrados (...), **y de ello se deduce que posee inmejorables expectativas urbanísticas, cuya pérdida, como consecuencia de la instalación de un tendido eléctrico de 132 Kw y de la correspondiente torreta de apoyo, al desaparecer su atractivo para una construcción de uso residencial, debe ser adecuadamente indemnizada**», y es que, según declaran las sentencias de 26 de junio de 1993 (RJ 1993, 5133) , 9 de julio de 1994 (RJ 1994, 5907) , 17 de junio de 1995 (RJ 1995, 5871) –recurso de apelación 5245/1991, F 3º– y 18 de noviembre de 1995 (RJ 1995, 9168) –recurso de casación núm. 687/1993, F 3º–, «**las expectativas urbanísticas son una circunstancia trascendental, e incluso definitiva, para hallar el valor real de un terreno**», de modo que «**su disminución o pérdida por efecto de la constitución de una servidumbre de paso aéreo de energía eléctrica debe ser**

adecuadamente compensada como un evidente demérito».

En definitiva, resulta evidente que la justa indemnización que constitucional, legal y jurisprudencialmente ha de compensar la privación forzosa, por razones de utilidad pública o interés social, de los bienes y derechos, ha de ser la real y efectivamente producida y no la teórica derivada de la literalidad de preceptos legales o reglamentarios, SIENDO OBLIGADA UNA INTERPRETACIÓN DEL CITADO ARTÍCULO DE LA LEY 10/1966 QUE INCLUYA DENTRO DEL IMPORTE DEL DEMÉRITO DEL PREDIO SIRVIENTE OCASIONADO POR LA SERVIDUMBRE DE LA LÍNEA AÉREA TODAS AQUELLAS CIRCUNSTANCIAS QUE EFECTIVA Y REALMENTE, PRODUZCAN UN MENOSCABO PATRIMONIAL INDIVIDUALIZABLE, INDEMNIZANDO AL PROPIETARIO EXPROPIADO, SIN EMPOBRECIMIENTO NI ENRIQUECIMIENTO ALGUNO CON MOTIVO DE LA EXPROPIACIÓN.

TERCERO

(...)

EN BASE A LO ANTERIORMENTE EXPUESTO, PROCEDE CONFIRMAR LA RESOLUCIÓN DEL JURADO SI BIEN LA MISMA DEBE SER MODIFICADA EN EL SENTIDO DE ADICIONAR A LAS CANTIDADES FIJADAS POR EL JURADO UN 10% SOBRE LA CANTIDAD SOLICITADA por la expropiada en su escrito de demanda EN CONCEPTO DE IMPACTO VISUAL, pues no cabe negar que, como se dijo en la ya citada sentencia de esta Sala núm. 290/2000, las vistas de que disponen los inmuebles son un factor relevante de su precio, por lo que el impacto visual supone una minoración de tal precio, habiendo puesto de manifiesto el informe pericial al responder a los extremos propuestos que la servidumbre resulta visible desde todas las edificaciones de la finca, existiendo solamente alguna duda en relación a la edificación de la masía denominada «La Torreña», por lo que dicho impacto visual al repercutir de manera individualizada sobre el propietario de la finca y suponer un demérito susceptible de indemnización, debe ser valorado en una cantidad que la Sala estima adecuada en un 10%

de la valoración solicitada por la expropiada, es decir, de 4.678.300 pesetas.”

La sentència del Tribunal Suprem de 27 de Setembre de 2004 (RJ 2005/1706), admet també l'obligació d'indemnitzar o compensar el demèrit que pateix la finca com a conseqüència de la instal·lació de la línia elèctrica, i que el quantifica en un 25% del valor.

En aquest sentit, el Fonament de Dret Sisè, apartat b):

“Este tribunal de casación considera razonables los porcentajes que aplica el Jurado por vuelo (50%), paso (70%), ocupación temporal (10%) y demérito (25%). En consecuencia son éstos los que deberán aplicarse.”

En un altre cas, que s'afecta sòl urbanitzable programat, es va admetre l'aplicació del 40% pel demèrit, concretament així s'efectuà en la sentència del Tribunal Suprem de 20 de Gener de 1997 (RJ 256), o en la ja antiga de 2 d'octubre de 1985 (RJ 4510), i encara la més pionera de 9 de Juny de 1971.

Existint precedents admetent el 80% del valor (sentència de 2 d'octubre de 1985 (RJ 620), si bé limitats a la franja de terreny afectada pel vol de la línia o a les franges de seguretat).

En la sentència de 9 d'octubre de 1999 (RJ 9798) es fixa una indemnització per demèrit general de la finca de 4.975.606.-Ptes (30.000€) pel pas conjunt de línia elèctrica i d'una línia de Ferrocarril.

I en les sentències del Tribunal Suprem de 25 de Juny de 1990 Sala 3ª Secció 8^a i de 30 de gener de 1990 es reconeix el deure d'indemnitzar la minusvaloració que pateix la part de finca no expropiada i que aquest demèrit

s'ha de considerar comprès en els articles 33.3 de la Constitució, 1 de la LEF i 1.2 del REF.

De manera que pot referir-se que existeixen ja alguns pronunciaments judicials que avalen i permeten sostenir l'obligació de computar el demèrit que els traçats aeris generen en les finques directament afectades per les línies.

Tanmateix, procedeix invocar que existeixen també pronunciaments jurisprudencials recents en sentit contrari, que deneguen l'aplicació del demèrit del valor de finques en sòl no urbanitzable, amb Masos i Cases pairals situats a tan sols uns 150 o 250m, sostenint que aquest és un efecte ambiental de caràcter general, que repercuteix sobre tota la societat i que no es pot individualitzar en unes poques finques. Raó per la qual algunes sentències deneguen el pagament d'aquestes indemnitzacions.

Aquest és el cas de les sentències del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya següents:

- Sentència núm. 758/2009 de 28 de Setembre de 2009 (JUR 498250).
- Sentència núm. 675/2008 de 14 de Juliol (JUR 9893/2009).

Ambdues sentències, pronunciades en relació a la línia de 110Kv Juià – ER Castell d'Aro, citen la doctrina variable dels Tribunals en la matèria, que ha anat admetent en uns casos i negant en d'altres la indemnització del demèrit de les propietats. Efectuant la seva cita, de la següent forma:

"(...)La Jurisprudencia del Tribunal Supremo sobre la cuestión en un primer momento, sentencia de 18 de Febrero de 1981, entendió procedente incluir en el justiprecio una partida por el demérito en la parte de finca no expropiada que implicaba el establecimiento de una carretera y el consiguiente impacto ambiental que ello supone. En un segundo

momento, sentencia de 22 de Marzo de 1993 se entendió que " Si bien es cierto que el justiprecio ha de comprender los daños y perjuicios de toda índole que el expropiado experimente como consecuencia de la expropiación, no es menos cierto que tales daños y perjuicios deben ser consecuencia directa de la expropiación, y no se puede afirmar que los ruidos, polución, etc., que supone la construcción de la autovía de circunvalación sean consecuencia directa de la expropiación sino que lo son del trazado de la autovía y afectan a los propietarios cuyos terrenos y plantaciones han sido expropiados y a aquellos otros que no lo hayan sido, por estar sus viviendas próximas a una vía de tan elevado tránsito de vehículos a motor". **Posteriores sentencias, ST TS de 28 de Octubre de 1996 , citada y recogida por otras más recientes como ST TS 30 de Septiembre de 2005** afirmaron que " Si bien no se puede desconocer que esta sala ha declarado en ocasiones que si la depreciación de un bien no es consecuencia directa de la expropiación del suelo sino del establecimiento del servicio público para el que fue expropiado, no procede incluir su indemnización como partida del justiprecio, no es menos cierto que **constituye jurisprudencia consolidada que el justiprecio ha de comprender los daños y perjuicios de toda índole que el expropiado experimente como consecuencia de la expropiación**", recogiendo no obstante también esta última sentencia citada de 30 de Septiembre de 2005 anterior jurisprudencia según la cual "esta sala en innumerables sentencias, 10 de Abril de 1997, 19 de Abril de 2001 o la más reciente de 16 de Septiembre de 2004 ha señalado que **las consecuencias dañosas relacionadas con la expropiación que deben considerarse en la fijación del justiprecio son las ligadas de modo directo al acto de privación patrimonial en que la expropiación consiste , no aquellas fundamentalmente imputables a causas ajenas a la expropiación**" (...)

Por tanto, y teniendo muy presente que en este caso se trata de la instalación de una línea eléctrica de alta tensión, y en aplicación de la doctrina anteriormente expuesta debemos plantearnos de nuevo si las molestias y perjuicios que reclama la recurrente como partida del justiprecio están o no ligadas directamente al acto de privación patrimonial en que la expropiación consiste, en este caso siendo

la privación indemnizada ya por el Jurado limitaciones del dominio, servidumbres de paso y de vuelo, puesto que, al no haberse instalado ninguna torre de la línea eléctrica en terrenos propiedad de la recurrente, no se ha expropiado porción alguna de pleno dominio.”

I més endavant, acaben denegant la indemnització en base al següent arguments:

“En primer lugar parece claro que si distintas fincas se ven sometidas a un mismo resultado y solo una ha sido objeto de expropiación, no podemos admitir que dicho fenómeno exclusivo a una de las fincas pueda responder satisfactoriamente el resultado que se produce de idéntica forma para el resto de ellas. Así en el caso de autos resulta patente que la línea será visible tanto para la propietaria expropiada como para otros propietarios de fincas ubicadas que no fueron expropiadas, quienes acaso podrían incluso sentir con más fuerza los resultados de la ubicación de la línea por resultar más próxima a la vivienda, aún cuando no atravesara su finca.

Las dos situaciones anteriores permiten apreciar que los perjuicios que se reclaman en este caso no son consecuencia de la expropiación, sino consecuencias medioambientales del proyecto de instalación de la línea de alta tensión, y como dijimos en sentencias de 13-3-2001 y 10-11-2000, de esta misma Sala, sección 1ª, en las que el supuesto de hecho era también una línea eléctrica, "el instituto expropiatorio no resulta adecuado para afrontar los problemas derivados del impacto medioambiental de los tendidos de líneas eléctricas, pues exige una clara individualización de los perjuicios económicos causados al expropiado, mientras que el impacto medioambiental se produce sobre la sociedad en su conjunto y no resulta por ello individualizable económicamente sobre el propietario de la concreta finca sobre la que se establece la servidumbre".

Del conjunt de las sentències invocades en el present apartat podríem establir les següents conclusions:

1r. ÉS POSSIBLE EXIGIR, PEL QUE FA A LES FINQUES DIRECTAMENT AFECTADES PER LA INSTAL·LACIÓ DE LA LÍNIA ELÈCTRICA I PER LA CONSTITUCIÓ DE LA SERVITUD DE PAS AERI, UNA PARTIDA PER DEMÈRIT DE LA FINCA, QUE POT ESTABLIR-SE ENTRE EL 10 I EL 40% DEL SEU IMPORT.

Per això caldrà aportar una prova pericial acreditant aquesta pèrdua de valor com a conseqüència de l'afectació.

2n. No sembla gaire viable l'èxit d'accions judicials tendents a exigir indemnitzacions, per part de finques i edificacions no afectades directament pel traçat de la línia elèctrica.

3r. Els costos indirectes de caràcter general, -referits a tot el territori afectat (franja de fins a 1 kilòmetre de distància referida per l'Estudi de Fractàlia) i valorats també, únicament podran ésser tinguts en compte, com a efectes indirectes en el sí del procediment d'avaluació ambiental, però no en el procediment d'expropiació forçosa.

4t. No he localitzat precedents judicials relatius a la quantificació del risc d'incendi en termes d'indemnització, o a la valoració de l'anomenat valor d'existència. Tot i que res impedeix la seva consideració també en el procediment d'avaluació ambiental, tal i com ja ha quedat dit. Especialment atesa l'aplicació d'aquest valor d'existència pel propi expert Mario Monti en justificar l'opció parcial del soterrament de la MAT al seu pas pel Pirineus.

VIII.- EL RECONeixEMENT LEGAL DEL VALOR MULTIFUNCIONAL DEL BOSC I LES SEVES EXTERNALITATS POSITIVES I L'OBLIGACIÓ DE CONSERVAR-LES. IMPACTE DE LA LEGISLACIÓ FORESTAL.

Tanmateix, procedeix invocar que **en el nostre ordenament jurídic s'ha produït ja un reconeixement exprés del caràcter multifuncional del bosc, de les seves externalitats positives, i de la important funció social i ambiental que desenvolupa.**

En particular, aquest reconeixement exprés s'ha produït amb la Llei bàsica estatal de Montes (Llei 43/2003 de 21 de Novembre), tan a la seva Exposició de Motius com al seu propi articulat (articles 4 i 65), essent el

precepte més rellevant, pel seu contingut, allò que s'estableix a l'article 4, quan es disposa:

ARTICLE 4 LLEI 43/2003: Función social de los montes.

“Los montes, independientemente de su titularidad, desempeñan una función social relevante, tanto como fuente de recursos naturales como por ser proveedores de múltiples servicios ambientales, entre ellos, de protección del suelo y del ciclo hidrológico; de fijación del carbono atmosférico; de depósito de la diversidad biológica y como elementos fundamentales del paisaje.

El reconocimiento de estos recursos y externalidades, de los que toda la sociedad se beneficia, obliga a las Administraciones públicas a velar en todos los casos por su conservación, protección, restauración, mejora y ordenado aprovechamiento.”

Aquest pronunciament juga a favor de procurar, en un procés d'avaluació ambiental aconseguir la minimització de l'afectació del Projecte als boscos i masses forestals.

Per la seva banda, l'article 65 de la Llei bàsica de Monts disposa:

ARTICLE 65 LLEI BÀSICA DE MONTES: Incentivos por las externalidades ambientales.

“1. Las Administraciones públicas regularán los mecanismos y las condiciones para incentivar las externalidades positivas de los montes ordenados.

2. Para estos incentivos se tendrán en cuenta, entre otros, los siguientes factores:

a. La conservación, restauración y mejora de la biodiversidad y del paisaje en función de las medidas específicamente adoptadas para tal fin.

b. La fijación de dióxido de carbono en los montes como medida de contribución a la mitigación del cambio climático, en función de la cantidad de carbono fijada en la biomasa forestal del monte, así como de la valorización energética de los residuos forestales.

c. La conservación de los suelos y del régimen hidrológico en los montes como medida de lucha contra la desertificación, en función del grado en que la cubierta vegetal y las prácticas selvícolas contribuyan a reducir la pérdida o degradación del suelo y de los recursos hídricos superficiales y subterráneos.

3. Las Administraciones públicas podrán aportar estos incentivos por las siguientes vías:

a. Subvención al propietario de los trabajos dirigidos a la gestión forestal sostenible.

b. Establecimiento de una relación contractual con el propietario.

c. Inversión directa por la Administración.”

Extrems que suposen un clar reconeixement de la multifuncionalitat dels boscos. És per això que caldrà avaluar entre els efectes de les línies aèries les superfícies de boscos afectats per tala per implantar els corredors elèctrics i per les franges de seguretat, així com la quantificació de la pèrdua de sumiders de CO2 que això implica.

Tanmateix, ja la Llei Forestal de Catalunya (Llei 6/88 de 21 de Març) va reconèixer, amb caràcter pioner aquesta multifuncionalitat, en establir com a objectius específics de la Llei “evitar la disminució de la superfície forestal existent i afavorir-ne l’ampliació per aturar els processos d’erosió i garantir l’assentament hidrològic dels terrenys de muntanya”. Llei forestal, que en tot el seu articulat, fixa manaments, deures i obligacions pel conjunt de les Administracions Públiques tendents a preservar, mantenir i protegir els espais forestals a Catalunya.

I l’article 5 de la Llei Forestal catalana disposa que l’Administració forestal ha d’emetre informe **preceptivament, sobre totes les actuacions en obres o infraestructures gestionades per les Administracions que afecten substancialment els terrenys forestals. Alhora que estableix un manament general a totes les autoritats, òrgans i serveis de l’Administració, en l’exercici de llurs competències, a vetllar pel compliment dels objectius de la Llei forestal.**

Aquests preceptes, i la intervenció de la pròpia Administració forestal, poden servir també, a l'hora d'argumentar la necessitat de preservar el manteniment de les masses forestals, i la seva no afectació pels nous traçats de línies aèries, i per exigir l'alternativa de soterrament (de menor impacte paisatgístic i de mínima afectació forestal), en no requerir de les extensíssimes franges de seguretat, a banda i banda de la línia, per reduir el risc d'incendi. I aquest preceptes enforteixen l'obligació de les Administracions d'avaluar com a efectes del Projecte la pèrdua de massa forestal, la pèrdua de capacitat de retenció de CO2 i les emissions que es provocaran a l'atmosfera com a conseqüència de la reducció de les masses forestals. Podent exigir-se també, com a mesures compensatòries, la plantació de superfícies arbrades equivalents o bé el soterrament parcial de la línia.

Per la seva banda, la Llei estatal de patrimoni natural i biodiversitat (Llei 42/2007 de 13 de Desembre), també reconeix la funció social i pública del patrimoni natural i la biodiversitat. En particular ho fa al seu article 4.1, quan disposa:

ARTICLE 4.1 LLEI 42/2007: Función social y pública del patrimonio natural y la biodiversidad.

“1. El patrimonio natural y la biodiversidad desempeñan una función social relevante por su estrecha vinculación con el desarrollo, la salud y el bienestar de las personas y por su aportación al desarrollo social y económico.”

Finalment, el propi article 45 de la Constitució Espanyola disposa també l'obligació de preservar i conservar els recursos naturals. I sens dubte el bosc ho és. I obliga a tots els poders públics a preservar la qualitat de vida i el medi ambient, en establir:

**ARTICLE 45 CONSTITUCIÓ ESPANYOLA:
Medio ambiente.**

“1. Todos tienen el derecho a disfrutar de un medio ambiente adecuado para el desarrollo de la persona, así como el deber de conservarlo.

2. Los poderes públicos velarán por la utilización racional de todos los recursos naturales, con el fin de proteger y mejorar la calidad de la vida y defender y restaurar el medio ambiente, apoyándose en la indispensable solidaridad colectiva.

3. Para quienes violen lo dispuesto en el apartado anterior, en los términos que la ley fije se establecerán sanciones penales o, en su caso, administrativas, así como la obligación de reparar el daño causado.”

Aquest principi rector de la Constitució, pot invocar-se també a l'hora d'exigir la presentació de l'alternativa del soterrament, i la valoració de tots els efectes i impactes directes i indirectes que es generen, així com l'avaluació del bosc, del paisatge i de la natura com a valors intrínsecs afectats pel Projecte en els casos dels traçats aeris.

IX.- EL MANAMENT DERIVAT DE LA LLEI CATALANA D'ESPAIS NATURALS DE MINIMITZAR L'IMPACTE PAISATGÍSTIC.

S'invoca també, en defensa de contemplar les alternatives de soterrament de les línies elèctriques, allò que es disposa a la Llei catalana d'espais naturals (Llei 12/85 de 13 de Juny) en quin article 6 s'obliga a les Administracions a minimitzar l'impacte paisatgístic i a limitar els efectes sobre la integritat de la natura.

Concretament, així es disposa en l'article invocat:

ARTICLE 6 LLEI ESPAIS NATURALS:

“1. LES OBRES D'INFRAESTRUCTURA PÚBLIQUES O PRIVADES, INCLOSES LES REFERIDES A SERVEIS TÈCNICS O URBANÍSTICS, EN ESPAIS NATURALS HAN DE LIMITAR EN LA MESURA QUE SIGUI POSSIBLE ELS EFECTES SOBRE LA INTEGRITAT DE LA

NATURA, MINIMITZAR L'IMPACTE PAISATGÍSTIC i prendre, quan s'escaigui, mesures adequades per a la restauració o el condicionament de les àrees alterades.
(...)"

Sembla evident que aquest precepte pot ésser invocat a l'hora d'exigir contemplar en tots els processos d'avaluació ambiental de noves línies elèctriques, que afectin espais naturals, l'alternativa del soterrament.

Tanmateix, pot invocar-se també, el contingut de l'article 7 de la Llei d'espais naturals catalana, que disposa:

ARTICLE 7 LLEI ESPAIS NATURALS:

"1. En els indrets de paisatge obert, qualificat així en el planejament urbanístic, no es permet la instal·lació de cartells de propaganda i d'altres elements similars que limitin el camp visual per a la contemplació de les bel·leses naturals, trenquin l'harmonia del paisatge o desfigurin les perspectives.
(...)"

Precepte, aquest darrer, que permet també exigir la màxima cura en la protecció del paisatge, en supòsits de sòl no urbanitzable d'interès paisatgístic, així classificats pel planejament urbanístic. Supòsits en els que podria impedir-se o condicionar-se la instal·lació i el traçat de noves línies elèctriques amb esteses aèries.

Més importants i específics, pel que fa a la instal·lació de línies elèctriques són els articles 12 i 13 de la Llei d'espais naturals, que disposen, literalment, el següent:

ARTICLE 12 LLEI ESPAIS NATURALS:

"1. Els projectes per a l'establiment de vials permanents i de línies elèctriques d'alta tensió

que afecten espais naturals o travessen comarques i zones d'alta muntanya han de justificar suficientment el respecte al paisatge, tant pel que fa al traçat com a l'execució material, i han de contenir les mesures de restauració adequades o el condicionament dels sòls afectats i la prevenció de l'erosió.

2. La formació i l'autorització dels projectes es regulen per les disposicions reglamentàries corresponents.

3. L'incompliment del condicionament o de la restauració fixats pel projecte dona lloc a l'aplicació de l'article 37.4."

ARTICLE 13 LLEI ESPAIS NATURALS:

"1. ELS PLANS I ELS PROJECTES CORRESPONENTS A LA XARXA DE TRANSPORT D'ENERGIA ELÈCTRICA HAN D'ELEGIR ENTRE LES ALTERNATIVES VIABLES CONSTATADES EN EL PROJECTE L'OPCIÓ QUE COMPORTA L'IMPACTE VISUAL I ECOLÒGIC MÉS BAIX.

2. A més, respecte a l'obertura de corredors per a la construcció de la línia, els plans i els projectes han d'indicar les mesures a adoptar per a controlar l'erosió i evitar el risc d'incendis forestals. Per a la travessada d'espais naturals han de preveure, si s'escau, tractaments de vegetació."

Resulta de gran rellevància allò establert al darrer dels preceptes citats, en el que s'imposa els Projectes de xarxes de transport d'energia elèctrica: **ELEGIR ENTRE LES ALTERNATIVES VIABLES L'OPCIÓ QUE COMPORTA L'IMPACTE VISUAL I ECOLÒGIC MÉS BAIX.**

Aquest precepte obre importants perspectives en supòsits en els que el soterrament resulti tècnicament viable, en casos d'afectacions a espais naturals, atès que, sens dubte, aquesta és l'alternativa de menor impacte visual i ecològic, en minimitzar o fins i tot suprimir els següents:

- Impacte visual.
- Deforestació.

- Risc per l'avifauna.
- Risc d'incendi forestal.

Precepte que, en conseqüència, podrà invocar-se amb l'objecte d'exigir l'estudi de l'alternativa del soterrament de la MAT en afectar espais naturals.

X.- EL PRINCIPI DE PREVENCIÓ I CAUTELA COM A PRINCIPI BÀSIC EN MATÈRIA DE MEDI AMBIENT.

Un dels principis bàsics que ha d'informar tota la política ambiental a la Unió Europea és el principi de prevenció, i a tal efecte, l'instrument jurídic que millor resposta dona a aquesta necessitat, fou l'incorporat amb l'antiga Directiva 85/337/CE del Consell de 27 de Juny de 1985 relativa a l'avaluació de les repercussions de determinats projectes públics i privats sobre el medi.

L'article 174 del Tractat de la Unió estableix:

ARTICLE 174 TCE (antic article 130R):

"1. La política de la Comunidad en el ámbito del medio ambiente contribuirá a alcanzar los siguientes objetivos:

- ***La conservación, la protección y la mejora de la calidad del medio ambiente;***
- ***La protección de la salud de las personas;***
- ***La utilización prudente y racional de los recursos naturales;***
- *El fomento de medidas a escala internacional destinadas a hacer frente a los problemas regionales o mundiales del medio ambiente.*

2. LA POLÍTICA DE LA COMUNIDAD EN EL ÁMBITO DEL MEDIO AMBIENTE TENDRÁ COMO OBJETIVO ALCANZAR UN NIVEL DE PROTECCIÓN ELEVADO, *teniendo presente la diversidad de situaciones existentes en las distintas regiones de la Comunidad. SE BASARÁ EN LOS PRINCIPIOS DE CAUTELA Y DE ACCIÓN PREVENTIVA, en el principio de corrección de los atentados al medio ambiente, preferentemente en la fuente misma, y en el principio de quien contamina paga.*

En este contexto, las medidas de armonización necesarias para responder a exigencias de la

protección del medio ambiente incluirán, en los casos apropiados, una cláusula de salvaguardia que autorice a los Estados miembros a adoptar, por motivos medioambientales no económicos, medidas provisionales sometidas a un procedimiento comunitario de control.

(...).”

I l'article 6 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea estableix que les exigències de la protecció del medi ambient han d'incloure's en la definició i en la realització de totes les polítiques i accions de la Comunitat amb l'objecte de fomentar el desenvolupament sostenible.

Per la seva banda, la Llei d'intervenció integral de l'Administració Ambiental (Llei 3/98 de 27 de Febrer) estableix com a principi fonamental de la Llei, la protecció de la qualitat de vida i l'establiment d'un alt nivell de protecció de les persones, en autoritzar-se la instal·lació d'activitats.

L'article 2 de la Llei invocada diu a la lletra:

ARTICLE 2 LLEI 3/1998:

“Les finalitats d'aquesta Llei són:

a) Assolir un nivell alt de protecció de les persones i del medi ambient en conjunt, per a garantir la qualitat de vida, mitjançant la utilització dels instruments necessaris que permetin prevenir, minimitzar, corregir i controlar els impactes que les activitats sotmeses a aquesta Llei originen.

(...).”

Per la seva banda l'article 6 de la mateixa Llei d'Intervenció Integral de l'Administració Ambiental, imposa aquesta manera d'actuar com una obligació amb la finalitat d'assolir la qualitat ambiental i la seguretat que fixa la legislació vigent.

El precepte esmentat disposa:

ARTICLE 6 LLEI 3/1998:

“1. Les activitats objecte d’aquesta Llei i les instal·lacions que hi estiguin vinculades han d’ésser projectades, instal·lades, utilitzades, mantingudes i controlades de manera que s’assoleixin els objectius de qualitat ambiental i de seguretat que fixa la legislació vigent.

2. Als efectes d’aquesta Llei, les activitats i les instal·lacions que hi són vinculades compleixen les obligacions generals fixades a l’apartat 1 si són desenvolupades i utilitzades, respectivament, d’acord amb la finalitat i l’ús que els són propis i compleixen les condicions següents:

a) Que han estat projectades, instal·lades, controlades i es mantenen d’acord amb la reglamentació vigent i les instruccions de l’Administració competent, i, en absència de reglamentació o d’instruccions específiques, que s’ajusten a les normes tècniques de reconeixement general.

b) Que compleixen les establertes per l’autorització o la llicència, si aquestes són preceptives.”

AQUEST PRINCIPI DE PREVENCIÓ I CAUTELA APAREIX TAMBÉ RECOLLIT I CONSAGRAT A LA LLEI ESTATAL 42/2007 DE 13 DE DESEMBRE SOBRE PATRIMONI NATURAL I BIODIVERSITAT.

En aquest sentit, l’article 2 en fixar els principis de la Llei, fixa, al seu apartat g), el següent:

ARTICLE 2.g) LLEI ESTATAL 42/2007:

“Son principios que inspiran esta Ley:

(...)

g) LA PRECAUCIÓN EN LAS INTERVENCIONES QUE PUEDAN AFECTAR A ESPACIOS NATURALES y/o especies silvestres”.

I als apartats d), e) i f), disposa:

ARTICLE 2.d), e) i f) LLEI ESTATAL 42/2007:

d. “La conservación y preservación de la variedad, singularidad y belleza de los ecosistemas naturales, de la diversidad geológica y del paisaje.

e. La integración de los requerimientos de la conservación, uso sostenible, mejora y restauración del patrimonio natural y la biodiversidad en las políticas sectoriales.

f. La prevalencia de la protección ambiental sobre la ordenación territorial y urbanística y los supuestos básicos de dicha prevalencia.”

De manera que aquests preceptes, serviren també per exigir l'estudi de les alternatives de soterrament i per tenir en compte, en formular l'avaluació ambiental dels Projectes de línies elèctriques, la totalitat dels aspectes en joc, i tots els efectes, tan directes com indirectes, del traçat aeri i del traçat soterrat d'aquest tipus d'infraestructures.

XI.- EL TRIBUNAL SUPREM I EL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE CATALUNYA S'HAN PRONUNCIAT SOBRE EL DEURE DE LES ADMINISTRACIONS D'ACTUAR D'ACORD AMB ELS PRINCIPIS D'ACCIÓ PREVENTIVA I CAUTELA EN SUPÒSITS DE RISC PEL MEDI AMBIENT O LA SALUT.

Invoquem en aquest punt, la sentència del Tribunal Suprem de data 13 de Juliol de 2004, dictada en el recurs de cassació 786/2002 en la que s'estableix la DOCTRINA DE QUE ELS PRINCIPIS DE PREVENCIÓ I CAUTELA DERIVATS DEL TRACTAT CONSTITUTIU DE LA COMUNITAT EUROPEA –CONCRETAMENT DEL SEU ARTICLE 174- PERMETEN INFERIR UNA REGLA DIRECTA ADREÇADA A L'ADMINISTRACIÓ DE NO AUTORITZAR PROJECTES QUAN EXISTEIX UN RISC POSSIBLE D'AFECTACIÓ AL MEDI AMBIENT I A LA SALUT DE LES PERSONES.

Diu, a la lletra, el Fonament Jurídic Vuitè (EDJ 2004\160005) de la sentència invocada, en el que es denega la reclassificació de sòl sotmès a risc d'inundació:

*“OCTAVO.- A la vista de todo ello, hemos de desestimar también aquel cuarto motivo. De un lado, porque **LOS PRINCIPIOS DE CAUTELA Y DE ACCIÓN PREVENTIVA que el Tratado Constitutivo de la Comunidad Europea menciona en su artículo 174 (señalando que en ellos, junto a otros, ha de basarse la política de la Comunidad en el ámbito del medio ambiente y que tal política ha de contribuir a alcanzar, también, el objetivo de la protección de la salud de las personas), PERMITEN INFERIR UNA REGLA DE DERECHO QUE IMPONE A LA ADMINISTRACIÓN EL DEBER DE NO AUTORIZAR, O DE NO AUTORIZAR SIN LA PREVIA ADOPCIÓN DE LAS DEBIDAS MEDIDAS DE SALVAGUARDA, AQUELLAS ACTUACIONES SOBRE LAS QUE EXISTA UN TEMOR FUNDADO DE SU PROBABILIDAD DE SER CAUSA DE DAÑOS GRAVES A LA CALIDAD DEL MEDIO AMBIENTE O A LA SALUD DE LAS PERSONAS; y ello, por tanto, aun cuando ese temor, que ha de ser fundado y lo ha de ser de la probabilidad de daños graves, no descansa en el soporte de una prueba plena, indubitada o inequívoca.***

*De otro, porque siendo ello así, la conformidad a derecho de una decisión que no clasificó los terrenos en cuestión como suelo apto para urbanizar, **no depende de que haya quedado plenamente acreditada su inundabilidad y sí, tan sólo, de que el riesgo de ésta sea fundado**, lo cual no parece dudoso a la vista de lo que se expone en la resolución administrativa y en la sentencia recurrida, ni se desvirtúa por los datos y argumentos que la parte esgrime en el motivo de casación, ya que estos no matizan que lo que se intentó corregir en el año 1994 fueron los problemas de evacuación de aguas de la zona; ni que, pese a ello, en el año 1998 fue necesario actuar sobre el muro de contención, que presentaba pérdida de verticalidad y grietas que llegaron a ser de quince centímetros; **y descansan, en fin, en el silencio de los informes iniciales sobre el problema en cuestión; no siendo de olvidar, tampoco, que la prevención del riesgo con la adopción de***

medidas de salvaguarda no dejó de valorarse, descartándose que ello permitiera la clasificación pretendida, ya que las importantes obras de defensa para evitar la anegación difícilmente podrían dejar de ser extraordinariamente agresivas con el medio ambiente.

*Y, por último, porque aquel artículo 16.1, ahora en su letra h), prescribe que el que denomina suelo rústico con protección especial está constituido, entre otros, por los **terrenos amenazados por riesgos naturales incompatibles con su urbanización, tales como, según previsión del artículo anterior en su letra c), la inundación.***”

I per la seva banda, **EL TSJC TAMBÉ S’HA PRONUNCIAT EN SIMILAR SENTIT EXIGINT L’APLICACIÓ DE L’INDICAT PRINCIPI I L’APLICACIÓ DEL MÀXIM DE SEGURETAT I GARANTIES EN LA SEVA SENTÈNCIA DE DATA 11 DE DESEMBRE DE 2003 (586) RECONeixENT ELS POSSIBLES EFECTES NEGATIUS DELS CAMPS ELECTROMAGNÈTICS**, en establir:

*“Aplicable plenamente la doctrina antes expuesta –la relativa a las nuevas estaciones de base de telefonía móvil sobre las que la ciencia no ha emitido aún, requiere un periodo de veinte años para conocer los efectos en el organismo humano, un pronunciamiento concluyente sobre su inocuidad-, **DEBIENDO EN CONSECUENCIA RECHAZARSE LAS ARGUMENTACIONES DE LA APELANTE EN ORDEN A QUE EL PRINCIPIO DE PRECAUCIÓN NO ES APLICABLE A LOS CAMPOS ELECTROMAGNÉTICOS, O A SU CARENCIA DE INCIDENCIA AMBIENTAL, PUES, SIN PERJUICIO DE SEÑALAR QUE DEBERÁ SER PRECISAMENTE EN EL EXPEDIENTE AMBIENTAL DONDE SE DETERMINE Y CONCRETE TAL INCIDENCIA**, como en la última sentencia citada se indicó, bien en referencia a una estación de base de telefonía móvil, pero en conclusiones aplicables también a esta actividad, las dudas que pueden existir sobre si una instalación de tal clase debe someterse a dicho régimen especial deben desecharse por dos razones: la primera, porque **ANTE LA DUDA EN MATERIA TAN DELICADA Y***

TRASCENDENTE COMO LA INCIDENCIA SOBRE LA SALUD Y EL MEDIO AMBIENTE DEBE ABOGARSE, AUNQUE SÓLO SEA POR PRECAUCIÓN, POR EL MÁXIMO DE SEGURIDAD Y GARANTÍAS, LA SEGUNDA, PORQUE EL NIVEL DE ESTUDIOS LA MATERIA PONE DE MANIFIESTO NO TANTO UNA INCERTIDUMBRE SINO UNA CONVICCIÓN DE TAL INCIDENCIA”.

Havent confirmat la sentència núm. 381 del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 6 de Març de 2003 (JUR 2004\39299) l'obligació imposada per un Ajuntament a una companyia elèctrica del soterrament de les instal·lacions en sòl urbà en base al deure de minimitzar l'impacte mediambiental de les infraestructures elèctriques i a l'article 45 de la CE que consagra el dret de tots a gaudir d'un medi ambient adequat pel desenvolupament de la persona.

XII.- SOBRE ELS CAMPS ELECTROMAGNÈTICS I ELS POSSIBLES EFECTES SOBRE LA SALUT. ALGUNS PRONUNCIAMENTS JURISDICCIONALS POSSIBILITEN ANALITZAR AQUESTS ELEMENTS.

Tanmateix, considerem viable també exigir en els processos d'avaluació ambiental, l'avaluació dels camps electromagnètics i els possibles efectes que es generen sobre la salut de les persones o sobre la seva qualitat de vida.

Camps electromagnètics i risc d'exposició continuada o puntual als mateixos que es produeixen en gran mesura en els traçats aeris, i que, en canvi, queden totalment minimitzats en els traçats soterrats.

Com a arguments a utilitzar per reforçar la necessitat d'aquest anàlisi en els processos de presa de decisions, poden apuntar-se els següents:

1r. Article 43 de la Constitució espanyola que reconeix el dret a la protecció de la salut.

2n. Article 45 de la Constitució que reconeix el dret a gaudir d'un medi ambient adequat pel desenvolupament de la persona, el deure de conservar-lo, i que obliga també als poders públics a "protegir i millorar la qualitat de vida" i a defensar el medi ambient.

3r. L'article 174 del Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea que obliga també a conservar, protegir i millorar la qualitat del medi ambient i a protegir la salut de les persones.

4t. La Recomanació 1999/519/CE del Consell Europeu de 12 de Juliol de 1999 pel que fa a l'exposició al públic en general a camps electromagnètics, que estableix en el límit admissible de 100 microtesles aquests camps.

Recomanació de la que resulten, en definitiva, de manera indirecta els possibles riscos dels camps electromagnètics, raó per la qual es limiten i es fixa un màxim admissible (DOCE L199/59) i recomanació que s'ha incorporat en part en el **Reial Decret 1066/2001 pel que s'aprovà les condicions de protecció del domini públic radioelèctric i adopta mesures de protecció per la població.**

5è. La sentència dictada per la Secció 1^a de l'Audiència Provincial de Múrcia núm. 80/2001 de 13 de febrer, en recurs d'apel·lació núm. 377/2000 (AC 2001/730) Fonaments Jurídics Quart i Sisè, per la que es condemna a la Companyia Elèctrica Iberdrola a cessar en la seva activitat i a garantir que els camps electromagnètics no superin en un domicili la mesura de 0'3 UT.

Sentència que fou confirmada pel Tribunal Suprem (Auto de 27 de Setembre de 2005 JUR 2005/219313) en inadmetre's el recurs de cassació interposat per Iberdrola.

Invocuem allò establert als Fonaments Jurídics Quart i Sisè, on es disposa:

"CUARTO: (...) al analizar el aspecto del daño en el Fundamento Jurídico Séptimo se hace eco del resultado de la prueba pericial practicada que apunta los posibles efectos biológicos con campos inferiores a 1 microteslas, si bien, incluso existiendo dichos efectos biológicos no puede determinarse que sean nocivos para el ser humano, aunque, añadió el perito en aclaración a su informe, podrían serlo. (...)

(...) los resultados de los diferentes informes que obran en autos no son definitivos para que pueda ni afirmarse ni negarse la completa inocuidad de las

emisiones, ni que éstas causen o puedan causar determinadas patologías o que en concreto hayan causado o coadyuvado a causar cualquiera de las enfermedades en los miembros de la familia durante su estancia en el domicilio. Pero tampoco ha quedado acreditada la inocuidad, tal como pretende el apelante, de los campos electromagnéticos en la intensidad y con la permanente presencia que se produce en el domicilio de los demandantes, ya que **el hecho de que en diferentes informes aparezca que los niveles de riesgo están en 100 microteslas e incluso que dicho límite pueda ser el recogido en la Recomendación 1999/519 del Consejo de 12 de julio (DOL 199, de 30 de julio de 1999) no prejuzga las RAZONABLES DUDAS CIENTÍFICAS SOBRE POSIBLES EFECTOS BIOLÓGICOS, INCLUSO NOCIVOS.** La posible falta de acreditación de los mecanismos causales entre cierta intensidad y prolongada exposición a un campo electromagnético y una determinada patología no puede llevar a afirmar categóricamente ni la inocuidad, ni la nocividad, sino simplemente dudas basadas en estadísticas y probabilidades. Y, precisamente, eso ha sido lo correctamente concluido por la Sentencia de instancia.

SEXTO: Infracción legal por inaplicación de la Recomendación (1999/519/CE) del Consejo de 12 de julio de 1999.

Por último también alegó el apelante la inaplicación de la Resolución 1999/519 relativa a la exposición del público en general a campos electromagnéticos (0 Hz a 300 Ghz), en el sentido de que en el Anexo III (Niveles de Referencia) de la mencionada norma, en su cuadro 2 se establece que para una gama de frecuencia de entre 0,025 a 0,8 Khz que es el que correspondería a este supuesto se fija un campo B de $5/f$ microteslas, lo que se correspondería con 100 microteslas.

Para rechazar este motivo ha de tenerse en cuenta que su eficacia como motivo de apelación sólo se produciría si fuera capaz de demostrar o bien la inocuidad o bien la legitimidad de la invasión electromagnética. En cuanto a esta última no ha lugar toda vez que este instrumento europeo es una norma cuyos destinatarios son los Estados con el fin de establecer limitaciones a las exposiciones del público a los campos electromagnéticos, pero

nada afirma sobre la legitimidad de que una actividad privada invada con intensidades o densidades inferiores propiedades ajenas. Respecto de la inocuidad lo mismo podría decirse, ya que el establecimiento de determinados límites mínimos lo único que demuestra es la intención de reducir los POSIBLES RIESGOS DE LOS CAMPOS ELECTROMAGNÉTICOS PERO SIN DEJAR ACREDITADO EL HECHO DE SU INOCUIDAD QUE, COMO YA HA SIDO VISTO CON LA PRÁCTICA DE LA PRUEBA, SIGUE SIENDO OBJETO DE VIVA DISCUSIÓN CIENTÍFICA.”

6è. La sentència del Jutjat de Primera Instància núm. 6 de Múrcia de data 14.4.2000 –confirmada per la de l’Audiència Provincial citada en l’apartat anterior- i quina part dispositiva fou la següent:

“Fallo: «Que estimando la demanda interpuesta por el/la Procurador(a) G. C., en nombre y representación de Francisco H. R. y Mª Teresa G. G. contra Iberdrola, SA, DEBO CONDENAR Y CONDENO A ÉSTA A QUE PROCEDA A ADOPTAR LAS MEDIDAS PRECISAS A FIN DE QUE LOS CAMPOS ELECTROMAGNÉTICOS QUE GENERA EL TRANSFORMADOR QUE SE ENCUENTRA EN LOS BAJOS DEL EDIFICIO SITO EN LA C/ SAN IGNACIO DE LOYOLA NÚM. ... DE ESTA LOCALIDAD, NO INVADA EL DOMICILIO PROPIEDAD DE LOS ACTORES EL NÚM. ... DE LA INDICADA VIVIENDA Y QUE EN CUALQUIER CASO, NO SUPERE LA MEDIDA DE 0,3 UT, DEBIENDO DETERMINARSE EN EJECUCIÓN DE SENTENCIA LAS MEDIDAS CORRECTORAS A EFECTUAR.”

7è. La sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya núm. 856 d’11 de Desembre de 2003, que, en relació a una Estació de telefonia mòbil disposà:

“(…) aplicable plenamente la doctrina antes expuesta –la relativa a las nuevas estaciones de base de telefonía móvil sobre las que la ciencia no ha emitido aún, requiere un periodo de veinte años para conocer los efectos en el organismo humano, un pronunciamiento concluyente sobre su inocuidad-, debiendo en consecuencia rechazarse las argumentaciones de la apelante en orden a que el principio de precaución no es aplicable a los

campos electromagnéticos, o a su carencia de incidencia ambiental, pues, sin perjuicio de señalar que deberá ser precisamente en el expediente ambiental donde se determine y concrete tal incidencia, como en la última sentencia citada se indicó, bien en referencia a una estación de base de telefonía móvil, pero en conclusiones aplicables también a esta actividad, las dudas que pueden existir sobre si una instalación de tal clase debe someterse a dicho régimen especial deben desecharse por dos razones: la primera, porque ante la duda en materia tan delicada y trascendente como la incidencia sobre la salud y el medio ambiente debe abogarse, aunque sólo sea por precaución, por el máximo de seguridad y garantías, la segunda, porque el nivel de estudios de la materia pone de manifiesto no tanto una incertidumbre sino una convicción de tal incidencia” (Sentencia 856, 11.XII.2003).

Vegi's a l'efecte que, aquesta sentència, indica expressament que els camps electromagnètics i els possibles efectes s'hauran de tractar en el procés de l'autorització ambiental.

8è. L'Informe tècnic del Servei de Salut de Girona emès per un cas puntual d'instal·lació d'una Estació Transformadora al municipi de Forallac, nucli de Fonteta, en el que es recomana no superar els 0'3 microtesles amb cita dels Estudis tècnics relatius a les incidències sobre la salut dels camps electromagnètics.

Informe que s'adjunta com a Annex.

9è. Els diversos Informes tècnics relatius als efectes perjudicials, molestos i –en cap cas- innocus dels camps electromagnètics, destacant els Informes de l'Institut Karolinska d'Estocolm. Podent invocar-se el següent:

- a) L'existència des de l'any 79 i 82 d'Estudis que plantejaven la hipòtesi que l'exposició a camps magnètics de freqüència baixa pot ésser un factor per l'origen del càncer.

(Informes Feychting i Ahlbon de l'Institut Karolinska d'Estocolm i Estudis de Westheimer i Lepper (79) i de Milhan (82)).

- b) L'Estudi de l'Institut Karolinska, efectuat sobre una mostra de població propera a les 500.000 persones residents a 300

metres de línies de tensió entre 220 i 400 kilovolts a Suècia entre 1960 i 1985 va evidenciar:

- L'increment de risc relatiu a leucèmia infantil per exposicions superiors a 0'1 microtesles es duplica.
- **El risc de leucèmia infantil es quadruplica si els camps d'intensitat superen de 0'3 microtesles.**
- **El risc de càncer en adults es multiplica per 1'7 per camps superiors a 0'2 microtesles.**

10è. L'informe sobre el Defensor del poble sobre línies elèctriques d'alta tensió i efectes dels camps electromagnètics en el que pot destacar-se, el següent:

- a) El Defensor del poble indica que **és indubtable que la radiació de camps electromagnètics produeix, al menys efectes biològics per alteració dels fluxos iònics cel·lulars, particularment del calci.**
- b) **Es constata també alteracions del metabolisme del ferro i del coure i símptomes com mal de cap, cansament crònic, depressió i debilitat muscular com a conseqüència dels camps electromagnètics.**
- c) L'Informe del Defensor admet el debat científic i l'existència de divergències sobre el paper com a agent cancerigen, indica el fet de que la relació no és "concloent", però considera que "existeixen fets positius irrefutables" per la sospita de l'associació entre camps electromagnètics i les leucèmies infantils. Raó per la qual, considera imprescindible l'aplicació del principi de prudència.

Així ho estableix al foli 9 de l'Informe:

"Pero, aunque no haya podido establecerse una vinculación definitiva entre campos electromagnéticos y cáncer –sí parece existir respecto de determinadas anomalías antes descritas- una elemental prudencia conduce a que los datos hasta ahora obtenidos deban considerarse desde la perspectiva de la salud

pública como serias advertencias de un potencial efecto adverso.

Ello explica que diversas organizaciones gubernamentales y profesionales hayan establecido una serie de recomendaciones sobre límites de intensidad de campo eléctrico y magnético a soportar por los seres humanos.”

Més endavant, l'Informe del Defensor del Poble estableix:

“En conclusión, como señalara la Oficina de Evaluación Tecnológica de los EEUU en 1989 “cada vez son más los estudios que sugieren que, en determinadas circunstancias, campos eléctricos y magnéticos relativamente débiles puede producir modificaciones biológicas”.

*Como resultado de todo ello, esta Institución debe dejar claro que este documento no avala ninguna tesis sobre el efecto nocivo de las LAT sobre la salud de las personas, pronunciamiento que, en todo caso no le correspondería. Pero **basta que la comunidad científica admita como hipótesis razonable tal posibilidad, para que el principio de prevención que se halla en la base de la protección de la salud como bien constitucionalmente protegido en el art. 43.2 de nuestra Constitución, principio que también fundamenta la resolución del Parlamento Europeo antes transcrita, reclame una intervención al respecto”.***

I el Defensor del Poble destaca que la legislació elèctrica vigent no respon al principi de prevenció i cautela.

Així ho indica al foli 14 de l'Informe:

“La cuestión ahora, por tanto, es determinar si nuestro ordenamiento eléctrico, específicamente en lo referido al transporte de energía a través de LAT responde a ese principio de cautela.

La respuesta a esta cuestión debe, desde este momento, anticiparse de modo negativo: la vigente legislación eléctrica en materia de transporte de energía a través de conductores de alta tensión no responde al principio de

prevención que desde el punto de vista de la salud pública debe imponerse.”

Més clar es mostra el Defensor del Poble, després d'analitzar l'enfoc específic de la legislació vigent des del punt de vista de la seguretat de la prestació del servei, però no atenent a la protecció de la salut, malgrat que això constitueix un manament constitucional:

“(…) una conclusión se impone de modo casi evidente:

El RLAT vigente no responde al principio de cautela exigible por razón de los potenciales efectos nocivos sobre la salud de las personas causados por los campos electromagnéticos producidos por LAT, por lo que su modificación, en línea con los estudios más recientes sobre tales efectos, resulta inaplazable.

Tal modificación deriva en primer lugar de la ya invocada exigencia constitucional para todos los Poderes Públicos de proteger la salud pública incluso a través de medidas preventivas (art. 43.2 CE). Tal obligación concierne por tanto a todas las Administraciones Públicas Territoriales, bien como competencia específica, bien a través de los diversos títulos enunciados al comienzo de este informe”.

(Sic foli 21 de l'informe).

Al foli 24 el Defensor del Poble reitera que les distàncies mínimes de seguretat de la legislació vigent són incompatibles amb UN ELEMENTAL PRINCIPI DE PREVENCIÓ DE LA SALUT i amb una ordenació urbanística adequada als paràmetres de DIGNA QUALITAT DE VIDA.

Tot reiterant el deure d'adoptar mesures i d'aplicar l'invocat PRINCIPI DE CAUTELA.

Així ho estableix:

“Es cierto finalmente que los efectos sobre la salud de los campos generados por el transporte de energía a través de las LAT es controvertido, pero

no lo es menos que el tantas veces reiterado principio de cautela exige la inmediata adopción de medidas al respecto.”

(Foli 25 de l'informe).

I a la pàgina 29 es destaca la PROTECCIÓ DE LA SALUT PÚBLICA COM A BÉ CONSTITUCIONAL DE CARÀCTER PRIORITARI, QÜESTIÓ OBLIGADA I QUE HA D'AFECTAR A TOTES LES ADMINISTRACIONS.

Raonaments, tots ells, que permeten exigir, en els processos d'avaluació ambiental i d'autorització de les instal·lacions, tenir en consideració, analitzar i avaluar com a efectes d'un Projecte de LAT aeri, els camps electromagnètics que es generen sobre la població.

En relació als efectes dels camps electromagnètics, i atès el seu interès pel que fa a la descripció de la situació general dels Informes tècnics sobre possible incidència en la salut, s'adjunta com a Annex d'aquest Dictamen còpia de les pàgines 383 a 390 de l'obra del Doctor en Dret Joaquín Mª Nebreda Pérez anomenada *“Distribución Eléctrica. Concurrencia de disciplinas jurídicas”* 2ª Edició Cívitas 2003, en la que es tracta l'apartat *“Efecto de los campos electromagnéticos. Posible incidencia negativa en la salud”* i *“elementos creadores de campos electromagnéticos. Umbrales de Tolerancia”*.

XIII.- SOBRE EL DEURE DE PROTEGIR ELS VALORS PAISATGÍSTICS I D'AVALUAR L'IMPACTE DELS PROJECTES SOBRE EL PAISATGE.

Està fora de dubte també, des d'un punt de vista jurídic, l'obligació que afecta a tots els poders públics de preservar i protegir els valors paisatgístics.

Obligació i deure legal que deriva, entre d'altres, de les següents normes i disposicions legals i reglamentàries:

- **Conveni Europeu del Paisatge**, aprovat pel Consell d'Europa a Florència l'any 2000 al qual s'adherí el Parlament de Catalunya per

resolució 364/VI adoptada per la Comissió de Política Territorial en sessió número 13 de 14 de Desembre de 2000.

- **Llei 8/2005 de 8 de Juny de protecció, gestió i ordenació del paisatge** (DOGC núm. 4407 de 16 de Juny de 2005) que té per objecte el reconeixement, la protecció, la gestió i l'ordenació del paisatge, a fi de preservar els seus valors naturals, patrimonials, culturals, socials i econòmics en un marc de desenvolupament sostenible.
- **Article 9.3 del Decret Legislatiu 1/2005 de 16 de Juliol pel que s'apròva la refosa de la Llei d'Urbanisme**, que estableix una obligació dels planejaments urbanístics de preservació dels valors paisatgístics.
- Exigència dels **ESTUDIS D'IMPACTE D'INTEGRACIÓ PAISATGÍSTICA** com a requisit per l'autorització d'obres, activitats i instal·lacions en sòl no urbanitzable (article 48 de la Llei d'urbanisme i concordants del seu Reglament) i regulació dels mateixos pel Decret 343/2006 de 19 de Setembre.

Amb aquest marc legal, resulta inqüestionable, que és obligat, en els processos d'avaluació ambiental, tenir en compte els efectes directes i indirectes dels Projectes sobre el paisatge.

I és clar també que, en aquells Projectes que afectin indrets d'alta qualitat paisatgística, l'impacte crític o sever sobre el paisatge hauria de comportar, bé la seva denegació, o bé la imposició de mesures correctores o compensatòries.

Podent sostenir-se que en casos de LAT amb traçat aeri, l'impacte crític sobre un paisatge d'alta qualitat hauria de comportar la imposició del soterrament, per part de l'òrgan ambiental.

És d'especial interès conèixer l'actual regulació del contingut dels nous Estudis d'impacte i integració paisatgística, que segons l'article 21 del Decret 343/2006 de 19 de setembre, han d'incorporar:

ARTICLE 21 DECRET 343/2006: Contingut.

“21.1 L'Estudi d'impacte i integració paisatgística ha de tenir el següent contingut:

21.1.1 La descripció de l'estat del paisatge: principals components, valors paisatgístics, visibilitat i fragilitat del paisatge.

21.1.2 Les característiques del projecte: emplaçament i inserció, documents que defineixen el projecte tals com alçats, seccions, plantes, volumetria, colors, materials i altres aspectes rellevants.

21.1.3 Els criteris i mesures d'integració paisatgística: impactes potencials, anàlisi de les alternatives, justificació de la solució adoptada, descripció de les mesures adoptades per a la prevenció, correcció i compensació dels impactes.

21.2 L'estudi ha d'anar acompanyat dels documents gràfics necessaris que permetin visualitzar els impactes i les propostes d'integració del projecte en el paisatge, així com de la informació referida a l'estat del planejament en el qual s'insereix l'actuació.”

I és d'interès destacar també que la Direcció General d'Arquitectura i Paisatge ha d'informar els referits Estudis amb un informe que **“té per objecte avaluar la idoneïtat i suficiència dels criteris o les mesures adoptades en els estudis (...) per integrar en el paisatge les actuacions, usos, obres o activitats a realitzar”** (article 22).

Finalment, pot referir-se també que, a criteri del Lletrat informant, la instal·lació de la MAT amb independència de l'autorització administrativa de la línia, a atorgar per l'Administració competent en matèria d'Energia, hauria de seguir una tramitació paral·lela pel que fa als aspectes urbanístics per obtenir la seva autorització per emplaçar-se en sòl no urbanitzable i en el medi rural. Tramitació que requerirà la redacció d'un Pla especial urbanístic per la instal·lació d'aquesta infraestructura elèctrica, Pla especial que haurà d'ésser sotmès a informació pública, a consulta dels Ajuntaments afectats i a final aprovació per part de la Comissió Territorial d'urbanisme de Girona.

Tramitació urbanística que podria donar lloc a l'oposició per part dels Ajuntaments afectats, bé per motius urbanístics o bé per motius paisatgístics i ambientals, i tramitació que requerirà de la justificació detallada dels impactes paisatgístics que generarà la línia i les mesures d'integració a adoptar.

XIV.- ELS IMPACTES CLÀSSICS DE LES LAT I ALGUNES MESURES DE MINIMITZACIÓ.

Els impactes més habituals en les LAT, en paraules del Doctor en Dret Joaquín Mª Nebreda Pérez autor de l'obra "*Distribución eléctrica. Concurrencia de disciplinas jurídicas*" expert en aquest tipus d'infraestructures elèctriques són:

- a) L'impacte visual pertorbador de la bellesa paisatgística.**
- b) L'impacte en l'avifauna per electrocució i per col·lisió.**
- c) L'impacte en la flora i la vegetació per l'acopi de materials, instal·lació dels suports i tal·les per la creació dels passadissos elèctrics.**

Per la minimització d'aquests impactes es proposen, per l'autor citat (pàgines 380 a 383), les següents:

- Disseny de torres i subestacions que es minimitzin amb el paisatge, simplificant estructures o pintant-les.
- Adoptar mesures d'apantallament, consistent en la plantació d'arbres d'alçada estratègicament col·locats per evitar la visió de les torres des de determinats punts visuals dominants.
- Procurar agrupar els traçats de vies ferroviàries, carreteres i línies elèctriques per concentrar l'impacte i preveure mesures comunes.
- Evitar la col·locació d'instal·lacions en punts culminants del paisatge.
- Instal·lar balisses per fer perceptibles els cables, evitar conductors en diferents plans i cables de terra no perceptibles.

- Evitar els punts de pas d'aus migratòries o passos habituals d'aus.

A les que, òbviament, cal afegir, com a mesura idònia i de minimització integral de l'impacte ambiental, el soterrament, o, com a mesura compensatòria la replantació d'una superfície forestal equivalent a aquella deforestada, amb l'obertura dels corredors elèctrics.

XV.- EL REONEIXEMENT DEL “VALOR D'EXISTÈNCIA” PER LA DOCTRINA CIENTÍFICA.

Procedeix en aquest apartat, indicar, que pel que fa al “valor d'existència”, atribuït a la natura com a tal, al paisatge, al medi natural, etc., aquest ha estat recorregut i acceptat per la millor doctrina científica i jurídica.

No s'ha plantejat aquest reconeixement exprés en el sí de procediments judicials o en resolucions dels Tribunals, però sí existeix en els autors i en l'anomenada “doctrina científica”.

Pel que fa al món del Dret, destaquem en aquesta línia com a autoritat important el **catedràtic de Dret Financer i tributari de la Universitat de Barcelona Tulio Rosembuj** que en el seu article “**Intangibles y recursos naturales**”, que forma part de l'obra “*Cap a una nova economia dels boscos. Valoració dels serveis i valors intangibles del patrimoni natural*”, on estableix, entre d'altres els següents conceptes i afirmacions:

- **El bé ambiental és un bé immaterial, que apareix com a bé públic o col·lectiu imputable no tan sols a l'Estat sinó a la col·lectivitat en general**, a favor de la qual existeix l'interès difús de gaudi i el deure de conservació.
- **L'intangible ambiental és un actiu** que serveix per generar futurs beneficis econòmics a la col·lectivitat.
- **El bé ambiental és un actiu immaterial fundat en un particular tipus de valor: el valor sostenible.**
- La natura és una espècie de “**capital ambiental**”.

- Configura una mena de “fons de comerç ambiental” (goodwill) **identificable amb el benestar (welfare) social i individual.**
- **La degradació de la natura (degradació de l’stock de capital ambiental) suposa un badwill arrastrant el deteriorament corresponent del welfare o benestar social i individual.**

“Los valores intangibles compendian no solo la sostenibilidad económica, sino, a la par, el enriquecimiento de los aspectos culturales, sociales y emocionales de la vida humana, incluyendo la dimensión paisajística como forma adoptada del ambiente.

Los recursos naturales son parte del capital ambiental y contribuyen al welfare social e individual, partiendo de los valores intangibles que proporcionan y que, sumariamente, nacen de la exigencia de sostenibilidad y de la asunción de la función de bienestar que les acompaña.

(Sic pàgina 12 publicació citada).

En l’obra col·lectiva “Cap a una nova economia dels boscos. Valoració dels serveis i valors intangibles del patrimoni natural” (Desembre 2006 edició Consorci Forestal de Catalunya amb la col·laboració de la Fundació Territori i Paisatge i el Departament de Medi Ambient), **existeix un recull de notables aportacions en la línia de reconèixer els valors intangibles del patrimoni natural, el valor d’existència i llegat, i el deure de valorar les externalitats positives dels boscos**, entre d’altres, dels següents autors:

- Leila Croitoru *“Els béns i les externalitats públiques dels boscos mediterranis: un inventari”* en el que es distingeix entre valors d’ús directe, valor indirecte, valor de llegat i existència.
- Eduard Rojas Briales *“Proposta de nous instruments econòmics aplicables als recursos naturals”*.
- José Manuel Gómez *“La economia ambiental una eina essencial per la gestió i conservació del medi natural”*.

I pel que fa al paisatge, també existeixen nombroses opinions que admeten la necessitat de la seva valoració econòmica i proposen indicadors per fer-ho.

En aquest sentit, a la recent obra ***“Indicadors de paisatge, reptes i perspectives”*** publicada per l’Observatori del paisatge, s’inclouen, entre d’altres, els següents articles:

- Indicadors ecològics per a la valoració del paisatge: una perspectiva ecosemiòtica: Almo Farina.
- La valoració econòmica del paisatge. Una proposta d’indicadors”: Francesco Marangon i Tiziano Temperta.

També la Professora Carmen Fernández Rodríguez a la seva obra ***“la protección del paisaje. Un estudio de Derecho español y comparado”*** (Marcial Pons 2007 pàgs. 271 i 273) estableix entre les possibles mesures per una adequada protecció del paisatge, la de “EVALUAR ECONÓMICAMENTE EL RECURSO PAISAJE”, atès que es tracta d’un bé i d’un recurs natural, que s’associa directament a una condició de la qualitat de vida.

I refereix com a una fórmula per a la seva adequada protecció la “metodologia de l’impacte paisatgístic” (pàgines 276 a 281 de l’obra invocada).

Referències que s’incorporen com a Annex al present Informe.

Havent-se reconegut també legalment, la multifuncionalitat o les externalitats positives generades pel paisatge al conjunt de la població (Llei 8/2005 de 8 de Juny de protecció, gestió i ordenació del paisatge).

Com existeix un paral·lel reconeixement del valor del sòl agrícola i de la necessitat de la seva conservació i preservació en la Llei d’orientació agrària.

XVI.- SOBRE LES LIMITACIONS PER LA CONSTITUCIÓ DE SERVITUDS DE PAS A FAVOR D'INSTAL·LACIONS EN ALTA TENSIÓ. LA PREFERÈNCIA PER CONSTRUIR LES INSTAL·LACIONS SOBRE TERRENYS DE DOMINI, ÚS O SERVEI PÚBLIC.

Procedeix en aquest apartat, destacar un parell de limitacions a la constitució de servituds de pas de línies d'alta tensió que estableix la pròpia Llei del sector elèctric (Llei 54/97), i que sovint són desconegudes.

Limitacions que, tal vegada, podrien tenir un cert interès a l'hora de reforçar l'exigència per part de les Administracions Locals, d'utilitzar els corredors d'infraestructures i les zones d'afecció de carreteres, com a traçat preferent de la MAT.

A tal efecte, invoquem allò establert a l'article 57 de la Llei del sector elèctric, que disposa, a la lletra, el següent:

ARTICLE 57 LLEI 54/97: Limitaciones a la constitución de servidumbre de paso.

“No podrá imponerse servidumbre de paso para las líneas de alta tensión:

a) Sobre edificios, sus patios, corrales, centros escolares, campos deportivos y jardines y huertos, también cerrados, anejos a viviendas que ya existan al tiempo de decretarse la servidumbre, siempre que la extensión de los huertos y jardines sea inferior a media hectárea.”

I per la seva banda, l'article 161 del Reial Decret 1955/2000 d'1 de Desembre regulador de les activitats de transport i dels procediments d'autorització d'instal·lacions d'energia elèctrica. Precepte que estableix el següent:

ARTICLE 161 REIAL DECRET 1955/2000:

“Limitaciones a la constitución de servidumbre de paso.

1. NO PODRÁ IMPONERSE SERVIDUMBRE DE PASO PARA LAS LÍNEAS DE ALTA TENSIÓN:

sobre edificios, sus patios, corrales, centros escolares, campos deportivos y jardines y huertos, también cerrados anejos a viviendas que ya existan al tiempo de iniciarse el expediente de solicitud de declaración de utilidad pública, siempre que la extensión de los huertos y jardines sea inferior a media hectárea.

2. TAMPOCO PODRÁ IMPONERSE SERVIDUMBRE DE PASO PARA LAS LÍNEAS DE ALTA TENSIÓN SOBRE CUALQUIER GÉNERO DE PROPIEDADES PARTICULARES SIEMPRE QUE SE CUMPLAN CONJUNTAMENTE LAS CONDICIONES SIGUIENTES:

a. Que la línea pueda instalarse sobre terrenos de dominio uso o servicio público o patrimoniales del Estado, de la Comunidad Autónoma, de las provincias o de los municipios, o siguiendo linderos de fincas de propiedad privada.

b. Que la variación del trazado no sea superior en longitud o en altura al 10 % de la parte de línea afectada por la variación que según el proyecto transcurra sobre la propiedad del solicitante de la misma.

c. Que técnicamente la variación sea posible. La indicada posibilidad técnica será apreciada por el órgano que tramita el expediente, previo informe de las Administraciones u organismos públicos a quienes pertenezcan o estén adscritos los bienes que resultan afectados por la variante, y, en su caso, con audiencia de los propietarios particulares interesados (...)."

D'aquests preceptes, resulta el següent:

- El traçat de la MAT no pot afectar edificis, patis, centres escolars, centres esportius.
- **Preferentment el traçat de la MAT haurà d'efectuar-se sobre terrenys de domini, ús o servei públic abans que sobre propietats particulars. I això, sempre que resulti possible o amb una diferència de costos econòmicament raonable.**

De manera que aquesta argumentació i aquestes limitacions legals, podrien invocar-se i utilitzar-se a l'hora d'exigir un traçat paral·lel a l'AP-7 o a

altres infraestructures viàries, en zona de domini públic, d'afecció o servitud de carreteres.

XVII.- LA PREVISIÓ ESPECÍFICA DE LA POSSIBILITAT DE SOTERRAMENTS DE LA MAT AL PLA D'ENERGIA DE CATALUNYA 2006-2015.

Resulta de gran importància als efectes de reforçar la viabilitat d'exigir el soterrament de la MAT i de la línia d'interconnexió elèctrica amb França citar la referència expressa d'aquesta possibilitat en el Pla d'Energia de Catalunya 2006-2015.

Concretament en el document anomenat Resum Executiu apartat 1.7 pàgina 37, que porta per títol *“Les infraestructures necessàries per a complir els objectius i com a resposta de la voluntat política”* es menciona la necessitat de garantir el mínim impacte ambiental de la línia d'alta tensió i d'incloure la possibilitat de soterraments.

Així es disposa literalment en el document referit:

“Pel que fa a les infraestructures de transport d'energia elèctrica, el Pla constata la necessitat de dur a terme reforçaments de la xarxa elèctrica catalana, amb els objectius d'assegurar: la garantia d'abastament i la qualitat del subministrament als usuaris; la gestió d'un model de generació desconcentrat on les energies renovables incrementin la seva importància; millorar la situació d'aquestes energies en determinades zones del territori, així com incrementar-ne la capacitat d'interconnexió amb la resta d'Europa.

En aquest sentit, el projecte de la nova línia elèctrica de transport plantejat pels estats espanyol i francès, es considera una possible opció per a resoldre aquesta problemàtica –tot respectant els condicionaments tècnics, econòmics i ambientals necessaris- i, alhora, incrementar la capacitat d'interconnexió amb la resta d'Europa, necessària per a reforçar la seguretat i estabilitat del sistema elèctric català i espanyol.

EN TOT CAS, AQUESTA OPCIÓ HAURIA DE CONTEMPLAR UNA AVALUACIÓ ACURADA QUE GARANTÍS EL MÍNIM IMPACTE AMBIENTAL, SENSE

DESCARTAR CAP POSSIBLE TRAÇAT, INCLOENT LA POSSIBILITAT DE SOTERRAMENTS.”

Observi's que el Pla d'Energia indica que en tot cas aquest opció ha de contemplar una avaluació acurada que garanteixi el mínim impacte ambiental, que no descarti cap possible traçat i que inclogui la possibilitat de soterraments.

Sens dubte, l'avaluació acurada exigirà contemplar no només l'alternativa del soterrament sinó també l'anàlisi de tots i cadascun dels efectes, impactes i costos directes i indirectes de les diferents alternatives (línia aèria i soterrament). Havent de contemplar al nostre criteri els efectes indirectes indicats per l'Estudi de la Universitat de Girona i la consultora Fractàlia que són objecte del present Informe.

S'adjunta com a Annex del present Informe còpia de la pàgina 37 del resum executiu del Pla de l'Energia de Catalunya 2006-2015.

XVIII.- ELS IMPORTANTS BENEFICIS DE LES EMPRESES ELÈCTRIQUES.

No ens resta, més que efectuar un darrer comentari de caràcter extrajurídic, però amb clara incidència en la matèria objecte del present Informe.

Es tracta de referir la gran solvència econòmica i els extraordinaris beneficis que, de forma recurrent i continuada, venen experimentant les Companyies elèctriques a l'Estat Espanyola durant els darrers anys.

Sense anar més lluny, en la recentíssima data de 27 de Febrer de 2010, els mitjans de comunicació es feren ressò dels beneficis d'Endesa corresponents a l'any 2009, malgrat el descens del consum d'energia elèctrica. Aquests beneficis, es xifraven en la quantitat de 3.400 Milions d'Euros en l'indicat exercici del 2009 en plena crisi econòmica pel conjunt de la societat.

(S'acompanya com a Annex còpia de la Notícia publicada al Diari La Vanguardia del dissabte 27 de Febrer de 2010 que porta per títol “Endesa gana 3.400 millones pese al descenso del consumo”).

Sembla clar, que amb aquestes xifres de negoci, l'alternativa del soterrament de les línies d'alta tensió, malgrat el seu major cost econòmic directa, haurien d'ésser objecte de consideració, anàlisi i avaluació, en qualsevol traçat de línia elèctrica, que afecti àrees d'interès paisatgístic i natural o amb forta incidència social. I sembla clar també que aquest factor, hauria d'ésser tingut especialment en compte a l'hora d'imposar el soterrament de les línies, quan la incidència ambiental i social és important. Doncs no sembla just que la instal·lació d'aquests traçats aeris generi tan importants beneficis per aquestes companyies, i provoqui en canvi tan greus impactes pel paisatge, el medi ambient i el conjunt de la població.

Essent principis generals del Dret, que han d'informar tota la seva aplicació, el principi de prohibició de l'enriquiment injust i el correlatiu principi de prohibició de l'empobriment sense causa. Raonaments aquests que serveixen també per exigir l'aplicació dels criteris d'avaluació econòmica dels costos indirectes fixats a l'Estudi de Fractàlia.

XVIII.- CONCLUSIONS.

Del conjunt de tot allò que ha quedat dit poden referir-se les següents conclusions:

1r. Resulta possible exigir en el procés d'avaluació ambiental, que es tingui en compte l'avaluació dels efectes dels impactes i dels costos directes i indirectes derivats de la instal·lació de les línies aèries en traçat aeri o soterrat. Extrem que possibilitaria contemplar, en l'autorització del Projecte bona part dels aspectes indicats en l'Estudi de la Universitat de Girona i de Fractàlia sobre viabilitat econòmica i tècnica del soterrament.

2n. L'obligació de tenir en compte i de contemplar els efectes, impactes i costos indirectes de l'execució dels Projectes, deriva, entre d'altres, i amb caràcter general, dels següents preceptes:

- a) Article 1 del Reial Decret legislatiu 1/2008 d'11 de Gener que obliga en els processos d'avaluació d'impacte ambiental a avaluar "en forma apropiada els EFECTES DIRECTES I **INDIRECTES** D'UN PROJECTE sobre el ser humà, l'aire, el clima, el paisatge i els béns materials.
- b) Article 7 del Reial Decret Legislatiu 1/2008 sobre avaluació ambiental que obliga a avaluar els EFECTES PREVISIBLES DIRECTES O INDIRECTES DEL PROJECTE.

3r. Els òrgans ambientals, poden també exigir l'abast i nivell de detall dels Estudis d'impacte ambiental en mèrits d'allò establert a l'article 5b del Reial Decret Legislatiu 1/2008 d'11 de Gener i 7.1 del propi text legal.

En exercici d'aquesta potestat, poden exigir que en realitzar-se l'estudi d'impacte ambiental s'incorporin l'anàlisi i avaluació dels següents efectes i costos indirectes:

- Pèrdua de valor de les finques i edificacions afectades pel traçat de la línia elèctrica.
- Deforestació i pèrdua de superfície forestal amb disminució de la capacitat de retenció de CO₂.
- Incidència en la seguretat de la zona i perillositat.
- Risc d'incendi.
- Camps electromagnètics i possibles efectes directes o indirectes sobre la salut.
- Pèrdua de paisatge verge.
- Afectació a l'avifauna.
- Costos econòmics directes i indirectes.

4t. El Departament de Medi Ambient, en tan que òrgan ambiental en els processos d'autorització d'instal·lació de línies elèctriques a Catalunya, i el Ministeri de Medi Ambient, poden exigir, que en l'Estudi d'impacte ambiental es contemplin específicament les alternatives de soterrament de la línia.

5è. De no incorporar-se l'anàlisi de tots els impactes, efectes i dels costos indirectes o de l'alternativa del soterrament, podria, en tràmit d'informació pública o de consultes, en el si del procediment ambiental, denunciar-se aquesta irregularitat.

6è. Cas d'efectuar-se el procés d'avaluació ambiental sense l'anàlisi d'aquests efectes i costos indirectes, o sense contemplar l'alternativa del soterrament, podria impugnar-se tot el procés de presa de decisions i l'autorització del Projecte per la deficient avaluació ambiental.

7è. La quantificació de la pèrdua de valor dels immobles i de les finques com a conseqüència de la instal·lació d'una línia elèctrica aèria, ha estat reconegut en diverses ocasions per sentències dels Tribunals de Justícia, tan del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, com del Tribunal Suprem.

En particular, poden invocar-se les sentències del TSJC de 13 de Març de 2001, 10 de Novembre de 2000, 4 d'abril de 2000 i les sentències del TS de 27 de Setembre de 2004, 20 de Gener de 1997 i 9 d'Octubre de 1999 entre d'altres.

8è. Aquest reconeixement s'ha produït pel que fa a finques directament afectades pel traçat, admetent-se la indemnització pel demèrit derivat de l'afectació visual o paisatgística, en percentatges que van del 10% al 40% i fins i tot superiors, en funció del concret cas analitzat.

9è. No s'admet però la indemnització del demèrit pel que fa a propietats no afectades directament pel pas de la línia, en els processos d'expropiació. Això no treu que pugui tenir-se en consideració l'avaluació en abstracte d'aquest efecte indirecta en els processos d'avaluació ambiental, i a l'hora de considerar les diferents alternatives.

10è. L'obligació d'indemnitzar el demèrit de les finques afectades pel traçat aeri de les línies d'alta tensió i la corresponent pèrdua de valor d'aquestes finques resulta també d'allò establert a:

- Article 1 de la Llei d'Expropiació Forçosa i 1.2 del seu Reglament.
- Article 156 del Reial Decret 1955/2000 d'1 de Desembre regulador de les activitats de transport i dels procediments d'autorització d'instal·lacions d'energia elèctrica.
- Jurisprudència invocada en el present Informe.

11è. La consideració del bosc com a bé amb una funció social i productor d'externalitats positives pel conjunt de la societat, apareix reconegut a les següents normes:

- Articles 4 i 65 de la Llei bàsica estatal de monts (Llei 43/2003 de 21 de Novembre).
- Exposició de Motius de la Llei estatal de monts.

- Llei Forestal de Catalunya (Llei 6/88 de 21 de Març).

12è. El deure de preservar els valors paisatgístics i exigir la minimització dels impactes sobre el paisatge pels Projectes d'instal·lacions de línies elèctriques apareix establert a:

- Articles 6, 7, 12 i 13 de la Llei d'espais naturals (Llei 12/85 de 13 de Juny).
- Llei 8/2005 de protecció, gestió i ordenació del paisatge.
- Article 9.3 i 48 de la Llei d'Urbanisme.
- Conveni Europeu del Paisatge aprovat pel Consell d'Europa a Florència l'any 2000.
- Articles 21 i 22 del Decret 343/2006 de 19 de Setembre.

13è. El principi de prevenció i cautela obliga a extreure les garanties a l'hora d'autoritzar traçats de línies elèctriques i a establir les condicions d'instal·lació i les corresponents mesures de seguretat i correctores, en aplicació d'allò establert a:

- Article 174 del Tractat de la Unió Europea.
- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya d'11 de Desembre de 2003.
- Article 2 i concordants de la Llei d'intervenció integral de l'Administració ambiental.
- Article 28 apartat g) de la Llei estatal 42/2007 de patrimoni natural i biodiversitat.

14è. Els camps electromagnètics i l'efecte corona que es genera amb els traçats aeris de les línies d'alta tensió s'ha de tenir en consideració en base a:

- Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya d'11 de Desembre de 2003.
- Recomanació 1999/519/CE del Consell Europeu de 12 de Juliol pel que fa a l'exposició al públic en general a camps electromagnètics que estableix un límit de 100 microtesles.

- Article 43 de la Constitució Espanyola que reconeix el dret a la protecció de la salut.
- Article 45 CE.
- Sentència de l'Audiència Provincial de Múrcia de 13 de Febrer de 2001 que condemna a una Empresa elèctrica a cessar en la producció de camps electromagnètics en habitatges cas de superar-se el 0'3 microtesles i que admet els possibles efectes nocius d'aquests camps.
- Sentència del Jutjat de 1ª Instància núm. 6 de Múrcia de 14.4.2000.
- Informes Tècnics de l'Institut Karolinska d'Estocolm, referits en el cos del present Dictamen.
- Informe del Defensor del Poble sobre línies d'alta tensió i els seus efectes.

15è. El deure de tenir en consideració els efectes del traçat aeri sobre el clima i sobre les emissions de CO2 derivats de la deforestació, pot sostenir-se també en base als següents preceptes:

- Articles 1 i 7 del Reial Decret Legislatiu 1/2008 d'11 de Gener sobre avaluació d'impacte ambiental que preveu l'avaluació dels efectes directes i indirectes sobre el clima i l'aire.
- Legislació bàsica estatal de monts.

16è. La possibilitat d'aplicar el "valor d'existència" en els processos d'avaluació ambiental pot fonamentar-se també, indirectament, amb allò establert a l'article 4.1 de la Llei estatal de patrimoni natural i biodiversitat i al 45 de la Constitució Espanyola, així com en la doctrina científica i en els autors i comentaristes citats en el present Informe.

17è. Cal destacar que la **Llei del sector elèctric (Llei 54/97)** i el **Reial Decret 1955/2000** estableixen una sèrie de limitacions a la imposició de servituds de pas per línies elèctriques d'alta tensió, limitacions que podrien tenir un cert interès a l'hora de reforçar l'exigència d'utilitzar els corredors d'infraestructures i les zones d'afecció de carreteres.

18è. L'article 57 de la Llei 54/97 d'ordenació del sector elèctric prohibeix el pas de la LAT sobre edificis, patis, centre escolars, jardins, horts i camps esportius. Aquest article i el 161 del RD 1955/2000 estableixen l'ús preferent de les zones de domini, ús o servei públic pel pas de les línies elèctriques, utilització que és prioritària a l'afectació de

finques de titularitat privada, sempre que sigui tècnica i econòmicament viable.

19è. Aquesta argumentació i aquestes limitacions legals podrien invocar-se a l'hora d'exigir un traçat de la MAT paral·lel a l'AP-7 o a altres infraestructures viàries existents, instal·lant-se en les zones de domini públic, d'afecció o servitud de carreteres i constituint un corredor d'infraestructures.

20è. Els articles 12 i 13 de la Llei d'espais naturals de Catalunya (Llei 12/85 de 13 de Juny) exigeixen un màxim respecte pel paisatge en la instal·lació de línies elèctriques d'alta tensió. En particular, l'article 13 imposa als Plans i Projectes de la xarxa de transport d'energia elèctrica **"ESCOLLIR ENTRE LES ALTERNATIVES VIABLES, L'OPCIÓ QUE COMPORTA L'IMPACTE VISUAL I ECOLÒGIC MÉS BAIX.**

21è. Aquest precepte obre importants perspectives en supòsits en els que el soterrament resulti tècnicament viable, en casos d'afectacions a espais naturals atès que sens dubte, aquesta és l'alternativa de menor impacte visual i ecològic en minimitzar i pràcticament suprimir l'impacte paisatgístic, el risc per l'avifauna, el risc d'incendi forestal o la superfície a deforestar.

22è. La meteorologia (vents, llamps, neu) afecta de manera greu als traçats aeris provocant nombrosos incidents i interrupcions del servei, mentre això no succeeix amb el soterrament. Les línies aèries presenten taxes d'incidències superiors a les línies soterrades, essent superior també els costos de manteniment.

23è. A criteri del Lletrat informant la instal·lació d'una LAT, requereix, amb independència de l'autorització administrativa de la línia, seguir una tramitació paral·lela pel que fa als aspectes urbanístics per obtenir l'autorització d'implantació en sòl no urbanitzable. Tramitació que podria requerir d'un Pla especial urbanístic que haurà de sotmetre's a informació pública i a consulta dels municipis afectats. Tràmits en els que podrà formalitzar-se novament l'oposició.

24è. El soterrament de les línies elèctriques d'alta tensió és un procés lent i progressiu que s'ha anat imposant, primer en el casc urbà de les poblacions importants, després en sòl urbà de nuclis de població, en zones densament poblades i posteriorment en el sòl urbanitzable en desenvolupament. **Essent evident que existeixen supòsits també en els que haurà de plantejar-se la conveniència del soterrament dels traçats de LAT en sòls no urbanitzables d'especial valor natural i paisatgístic.** I essent l'òrgan ambiental en els processos d'avaluació ambiental, important a l'hora d'exigir l'estudi d'aquesta alternativa.

25è. Els resultats econòmics actuals de les Empreses elèctriques són excepcionals. En l'exercici 2009 Endesa ha presentat uns beneficis

de 3.400 Milions d'Euros, malgrat el descens del consum energètic donada la situació de crisi econòmica.

26è. No sembla just ni equitatiu que no s'imposi a les companyies elèctriques el soterrament de les línies, pel major cost econòmic directa de la instal·lació, i en base a un simple criteri econòmic, i que en canvi, s'imposi a tota la població i al conjunt de la societat haver de suportar els efectes perjudicials i els impactes negatius dels traçats aeris, així com tots els costos indirectes que han quedat indicats.

27è. El resum executiu del Pla de l'Energia de Catalunya 2006-2015 a la seva pàgina 37 contempla expressament la possibilitat de soterraments pel que fa a la MAT o a la línia d'interconnexió elèctrica amb França, i exigeix contemplar una avaluació acurada que garanteixi el mínim impacte ambiental. Així ho disposar literalment:

“EN TOT CAS, AQUESTA OPCió HAURIA DE CONTEMPLAR UNA AVALUACió ACURADA QUE GARANTÍS EL MÍNIM IMPACTE AMBIENTAL, SENSE DESCARTAR CAP POSSIBLE TRAÇAT, INCLOENT LA POSSIBILITAT DE SOTERRAMENTS”.

28è. Sens dubte, l'avaluació acurada exigirà contemplar no només l'alternativa del soterrament sinó també l'anàlisi de tots i cadascun dels efectes, impactes i costos directes i indirectes de les diferents alternatives (línia aèria i soterrament). Havent de contemplar al nostre criteri els efectes indirectes indicats per l'Estudi de la Universitat de Girona i la consultora Fractàlia que són objecte del present Informe.

Aquest és el meu Informe que lliuro a petició del Cilma a Girona el 15 de Març de 2010.

Eduard de Ribot i Molinet